

ЖУРНАЛ ПРАКТИЧНОГО БОГОСЛОВ'Я
ВІННИЦЬКОЇ БІБЛІЙНОЇ СЕМІНАРІЇ
СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК

ДАЙДЖЕСТ

#3(2024)

СЛУЖИТЕЛЯ

В ЦЬОМУ НОМЕРІ:

ЕКСПОЗИЦІЯ ПОСЛАННЯ
ДО РИМЛЯН Ч.1

6 СТ.

■ **РУСЛАН АНТОНЮК**

МИСТЕЦТВО

НАВЧАТИСЯ

46 СТ.

■ **БОГДАН ЛОГВІНЕНКО**

ЕКСПОЗИЦІЯ

КН. ДАНИЇЛА. Ч.1

58 СТ.

■ **ВІТАЛІЙ ЛІПИЧ**

ЕКСПОЗИЦІЯ КН. ПРИПОВІСТІ

СОЛОМОНА. ВСТУП

75 СТ.

■ **СТИРЕНКО ОЛЕКСАНДР**

ДЛЯ МОЄЇ НОГИ ТВОЄ СЛОВО
СВІТИЛЬНИК, ТО СВІТЛО
ДЛЯ СТЕЖКИ МОЄЇ.

ПСАЛОМ 119:105

ДАЙДЖЕСТ СЛУЖИТЕЛЯ

ЖУРНАЛ НА ДОПОМОГУ ПАСТОРУ

3

ТЕМА ВИПУСКУ: Коментарі на книги Біблії

Червень 2024

ДАЙДЖЕСТ СЛУЖИТЕЛЯ

ЖУРНАЛ ПАСТОРСЬКОГО СЛУЖІННЯ

— періодичне видання Вінницької Біблійної Семінарії (ВБС)

Вінницьке ООЦ ЄХБ

№3\2024

Головний редактор:

Олександр Стиренко

Редколегія:

Руслан Антонюк

Андрій Бабій

Богдан Логвіненко

Іван Барбе

Дизайн обкладинки:

Богдан Логвіненко

Верстка:

Олександр Стиренко

Ціль журналу: допомогти служителям і проповідникам в підготовці до проповіді та обґрунтованих біблійних відповідей на запитання членів церкви та прихожан. Для цього журнал буде містити, як дослідницькі теми, проповіді, навчальні статті а також статті інформативного характеру.

Журнал виходить два рази на рік.

Журнал не переслідує комерційних цілей.

Контакти для запитань, пропозицій:

E-mail: sbevinnytsia@gmail.com

ЗМІСТ

ЕКСПОЗИЦІЯ ПОСЛАННЯ ДО РИМЛЯН. ЧАСТИНА 1.....	6
МИСТЕЦТВО НАВЧАТИСЯ	46
ЕКСПОЗИЦІЯ КН. ДАНИЇЛА. ЧАСТИНА 1.....	58
ЕКСПОЗИЦІЯ КН. ПРИПОВІСТІ СОЛОМОНА. ВСТУП	75

ЕКСПОЗИЦІЯ ПОСЛАННЯ ДО РИМЛЯН. ЧАСТИНА 1

*Антонюк Руслан Іванович, D.Min
Аспірант програми «Доктор філософії з публічного управління та адміністрування»
Вінницької академії безперервної освіти,
пастор, Ректор ВБС*

Послання до Римлян – одна із найважливіших книг Нового Заповіту, вивчення якої є кардинально важливим для кожного християнина. Це послання буквально просякнуте важливими теологічними визначеннями, концепціями та поясненнями, прийняття і вивчення яких робить віру християнина міцною та непохитною. Тому, в ході даного дослідження, читачам буде надана можливість екзегетичного спостереження, а також практичного застосування для свого життя та служіння дорогоцінних істин, котрі ховаються в рядках послання до Римлян.

Читачам пропонується: (1) робота з важливими деталями вступного характеру, що впливають на екзегетику тексту, (2) послідовне вивчення тексту послання «вірш за віршем», (3) приділення особливої уваги розвитку теологічним тем, котрі представлені Павлом, особливо теми Євангелії, адже лист Павла до Римлян - це чіткий виклад Євангелії та її втілення в повсякденне життя.

В даній праці буде детально розглянуто п'ять основних частин послання до Римлян: засудження (1:19-3:20), виправдання (3:21-5:21), освячення (6:1-8:39), суверенність (9:1-11:36), настанови (12:1-15:13). Кожен з цих п'яти головних розділів обертається навкруг основної теми послання - Божої праведності. В розділі «засудження» мова йде про потребу в Божій праведності по причині осуду грішників; розділ «виправдання» оповідає про основу для дарування людям Божої зарахованої праведності; розділ «освячення» говорить про розвиток Божої праведності в віруючій людині; розділ «суверенність» показує мудрість Божої праведності; розділ «настанови» говорить про практику Божої праведності. Розділи 1-11 містять богословську інформацію, а розділи 12-16 приділяють увагу

практичній стороні християнського життя, виходячи з догматичних тверджень попередніх розділів. Зміст всієї роботи ґрунтується на головній думці послання, якою є Євангеліє праведності Божої (1:18-19).

В даній роботі найбільше уваги приділяється наступному питанню: як Бог залишається праведним, приймаючи грішників? Це - основне питання послання до Римлян. Відповіддю на це питання є слава Христового Євангелія.

Послання до Римлян

Вступ

Важливість послання до Римлян

Ми маємо погодитись із тим, що перед нами шедевр християнської теології, вплив якого на історію церкви неможливо оцінити. Августин навернувся до віри в 386 р. н.е., коли читав Рим. 13:13-14. Богослов'я Августина (354-430) було сформоване під впливом цього послання, не дивлячись на те, що він ніколи не написав вичерпного тлумачення на цю книгу. Мартін Лютер через інтенсивне екзегетичне вивчення послання до Римлян сформулював своє розуміння гріха, закону, Євангелії, віри, спасіння та Божої праведності. Лютер говорив:

«Це послання насправді є головною частиною Нового Заповіту, і насправді – це найчистіша Євангелія. Воно варте не тільки того,

щоб кожен християнин знав його кожне слово, але щоб кожен був захоплений ним кожен день, як щоденним хлібом для душі».

Жан Кальвін визначав тему цього послання в наступних рядках: «Єдина людська праведність – це милість Бога в Христі, подарована через Євангелію та прийнята вірою». Джон Веслі навернувся до віри в 1738 р. н.е., коли зайшов на зібрання менонітів в Лондоні, де читали Вступ до Послання до Римлян Мартіна Лютера.

Про важливість листа апостола Павла до Римлян свідчить і той факт, що серед двадцяти одного послання Нового Заповіту послання до Римлян розміщене першим, хоча, в хронологічному порядку, воно було написане сьомим. Послання Якова, до Галатів, 1, 2 до Солунян, 1, 2 до Коринтян передують написанню

послання до Римлян, але, коли книги Нового Заповіту розміщувались по порядку, послання до Римлян було поставлено першим. Причиною цього є те, що в даній книзі Павло розкриває суть Євангелії Ісуса Христа, а решта двадцять послань доповнюють або пояснюють те, що міститься в посланні до Римлян.

Перший варіант: Павло передав основні теми цього послання Тертію, котрий записав їх згідно Павлових вказівок. Павло є автором основних ідей та тем даного листа, а Тертій відповідав за його композицію і окремі особливості.

Другий варіант: Тертій коротко записав те, що диктував Павло і пізніше написав про все у більш розлогій формі.

Третій варіант: Павло диктував Тертію “слово в слово”. Тертій записав повністю все послання своїми руками.

Запропоновані варіанти виглядають найбільш вірогідними, але, тим не менш, важко визначити що відбувалось насправді.

Автор послання

Немає жодних підстав сумніватись в тому, що автором цього послання є апостол Павло. Проте,

важливо розуміти, що в написанні даного листа апостола Павлу допомагав Тертій (Рим. 16:22). В чому полягала його допомога? Пропонується декілька можливих варіантів.

Дата та місце написання

Хоча датування стародавніх листів складає певну складність, тим не менш, у випадку із посланням до Римлян ми можемо впевнено помістити дату його написання між 55 та 58 н.е.

Текст Римлянам 15:19-23 згадує “околиці Ілліріка” і складає враження, що апостол Павло довершив три місійні подорожі, про які читаємо в Діях Апостолів. Церкви на той час вже засновані на території сучасної Туреччини, Греції та Македонії. В Римлянам 15:25-26 Павло стверджує, що готовий принести допомогу для святих в Єрусалимі. Ця подорож описана в Діях Апостолів 20 і 21 розділах. В Діях Апостолів 24:17 Павло говорить про те, що ціль цієї подорожі - допомога людям його власного народу.

Саме перед початком вищезгаданої подорожі і був написаний лист християнам в Римі, коли Павло протягом трьох місяців

перебував в Греції (Дії 20:2-3), а саме в місті Коринт, що на той час було столицею Ахаї. Наступні тексти підтверджують попереднє твердження. Знаходячись в Коринті, Павло пише Римлянам про Фіву - служебницю церкви в Кенхреях (східний порт Коринфу) (Римл. 16:1) і просить прийняти її, як сестру в Господі (Римл.16:2). Швидше за все, Фіва принесла цього листа до Риму.

В Римл. 16:23 Павло передає вітання від Гая, якого він хрестив в Коринті і в домі якого він гостював (1 Кор. 1:14). Судячи про згадку Ераста (Рим. 16:23; 2Тим. 4:20), місцем написання послання був Коринт.

Отож, перед нами змальовується картина апостола Павла, досвідченого місіонера, засновника церков з більш ніж двадцятип'ятилітнім досвідом, що є дуже важливим критерієм для автора послання до Римлян. Він не тільки знає Христа, але за цей час він знайомий із тим, як ведуть себе люди та як функціонують церкви. Він розуміє як проповідувати та застосовувати доктрину для того, щоб зміцнювати церкви. В нього серце та розум досвідченого пастора.

Інформація про церкву в Римі

Церква складалася більше ніж з однієї громади. Одна з домашніх церков знаходилась в домі Акили та Прискилли (16:4).

Церква не була щойно утвореною. Павло довго планував її відвідати (1:13; 15:23); церква має певну історію.

Хоча Павло ніколи не відвідував Рим, проте він знає багато інформації про римських християн, про що свідчать його привітання (16:1-16).

Невідомим є те, яким чином Євангелія потрапила до Риму і хто заснував церкву в Римі. Це могли бути деякі люди, які відвідували Єрусалим в день П'ятидесятниці й були навернені та після повернення додому заснували там церкву (Дії 2:10). Це могли бути люди, які увірували під час місійних подорожей Павла та приїхали до Риму. Відомо, що подорожі в ті часи вже були досить розповсюдженим явищем і що вже тоді спостерігалася стійка міграція з усіх куточків імперії. Римлянам 16 свідчить про те, що багато християн в римських зібраннях були вихідцями з інших регіонів.

Церква складалась з язичників та євреїв, що і відкриває нам причини для написання такого листа.

Причини написання

1. Отримати підтримку для подорожі до Іспанії (Рим. 15:24). Павло звернувся до церкви в Римі за допомогою для місійної подорожі до Іспанії. Павло бачив завершення своєї апостольської діяльності на Східному Присередземномор'ї (Рим. 15:20-23, 28).
2. Щоб вирішити проблеми в Римській церкві між віруючими юдеями та віруючими язичниками. Можливо, ці проблеми виникли через те, що всіх юдеїв було вигнано з Рима (Дії 18:2), а коли вони повернулися, то юдейські керівники християнських громад були вже замінені християнськими керівниками з язичників.
3. Дати римським віруючим підтвердження того, що Павло насправді хотів їх відвідати.
4. Дати церкві в Римі глибше розуміння Божої праведності та Христової Євангелії.

План книги

ВСТУПНА ЧАСТИНА ПОСЛАННЯ (1:1-17)

- Привітання: Стислий зміст Євангелії (1:1-7)
- Принципи правильного ставлення до церкви (1:8-13)
- Павлове ставлення до Євангелії (1:14-16)
- Тема послання: Євангеліє Божої праведності (1:17-18)

БОЖА ПРАВЕДНІСТЬ В ЙОГО ОСУДІ ГРІШНИКІВ 1:19-3:20

- Осуд язичників (1:19-32)
- Осуд за гріх безбожності (1:19-23)
- Відкидання істинного поклоніння (1:19-21a)
- Встановлення хибного поклоніння (1:21b-23)
- Осуд за моральне безумство (1:24-32)
- Протиприродне ставлення до тіла (1:24-27)
- Нестримна любов до гріха (1:28-32)
- Осуд моралізму (2:1-11)
- Осуд, незалежно від знання або незнання істини (2:12-16)
- Осуд євреїв (2:17-29)
- Родовід не спасає від осуду (2:17a)
- Закон не спасає від осуду (2:17b-24)
- Знання Закону (2:17b-18)
- Зарозумілість від володіння Закону (2:19-20)
- Діла юдеїв в світлі Закону (2:21-24)
- Обряд обрізання не спасає від осуду (2:25-29)
- Заперечення євреїв стосовно Євангелії і відповіді на них (3:1-8)
- Осуд всіх людей (3:9-20)

- Загальний діагноз (3:9)
- Загальний стан всіх людей (3:10-18)
- Загальний рецепт (3:19-20)

ЗАРАХУВАННЯ ПРАВЕДНОСТІ - ВИПРАВДАННЯ (3:21-5:21).

- Праведність через Христа (3:21-23)
- Три підстави для виправдання (3:24-26)
- Благодать (3:24а)
- Відкуплення (3:24б)
- Умилостивлення (3:25)
- Ознаки Євангелії праведності Божої (3:27-31)
- Ілюстрація виправдання зі Старого Заповіту (4:1-25)
- Авраам - старозавітний приклад спасаючої віри (4:1-8)
- Авраам був виправданий по благодаті (4:9-17а)
- Характеристики віри Авраама і її застосування (4:17б-25)
- Результати виправдання вірою (5:1-11)
- Аналогія між Адамом і Христом (5:12-21)
- Наслідки Адамового гріха 5:12-14)
- Відмінності між Адамовим гріхом і Христовим виправданням (5:15-21)

РОЗКРИТТЯ БОЖОЇ ПРАВЕДНОСТІ В ОСВЯЧЕННІ (6:1-8:39)

- Християнин і гріх (6:1-23)
- Причини, чому християнин не може жити в гріхові (6:1-11)
- Ставлення християнина до гріха (6:12-14)
- Новий Господар (6:15-22)
- Непримиренні протилежності (6:23)
- Християнин і Закон (7:1-25)
- Влада Закону (7:1-6)

- Служіння Закону (7:7-13)
- Обмеженість Закону (7:14-25)
- Наслідки перебування Духа Святого в житті християнина (8:1-39)

ІЗРАЇЛЬ В БОЖОМУ ПЛАНІ ВИПРАВДАННЯ ЛЮДЕЙ (9:1-11:36)

- Минуле вибрання Ізраїлю 9:1-33
- Павлове занепокоєння трагічним відкиданням юдеями Христа (9:1-5)
- Історія патріархів (9:6-13)
- Історія виходу (9:14-18)
- Історія вигнання (9:19-29)
- Висновок (9:30-33)
- Тимчасове відкидання спасіння Ізраїлем (10:1-21)
- Причини відкидання спасіння Ізраїлем (10:1-13)
- Засіб спасіння Ізраїлю (10:14-17)
- Відповідальність Ізраїлю за відкидання спасіння (10:18-21)
- Свідки майбутнього відродження Ізраїлю (11:1-36)
- Павло (11:1)
- Пророк Ілля (11:2-10)
- Язичники (11:11-15)
- Патріархи (11:16-24)
- Бог (11:25-36)

РОЗКРИТТЯ БОЖОЇ ПРАВЕДНОСТІ ЧЕРЕЗ ЗМІНИ В ЖИТТІ (12:1-15:13)

- Ставлення до Бога (12:1-2)
- Ставлення до себе і до інших віруючих (12:3-16)
- Ставлення до ворогів (12:17-21)
- Ставлення до влади цього світу (13:1-7)
- Ставлення до всіх людей (13:8-10)
- Ставлення до самих себе (13:11-14)

- Ставлення до немічних і сильних віруючих в церкві (14:1-15:13)
- Прийняття один одного (14:1-12)
- Навчання один одного (14:13-23)
- Наслідування Христа (15:1-13)
- ВИСНОВОК (15:14-16:27)
- Заключні настанови (15:14-21)
- Майбутні плани Павла і прохання про молитву (15: 22-33)
- Подяка за доставлення послання (16:1-2)
- Павлові привітання, адресовані особистим друзям в Римі (16:3-16)
- Попередження про лжевчителів, які можуть спричинити розділення (16:17-20)
- Прославлення
- Заключні слова благословення (16:24-27)

ВСТУПНА ЧАСТИНА ПОСЛАННЯ (1:1-17)

Привітання і стислий зміст Євангелії (1:1-7)

В 1:1-7 все послання знаходиться в насіннєвому вигляді. Все, що Павло говорить в даному листі про Євангелію, в сконцентрованій формі міститься в перших віршах. Павло - раб Євангелії (1:1). Апостол Павло не є автором Євангелії, але лише її посланцем. Павло не був найбільш відповідним кандидатом для апостольського служіння, адже сам називав себе гонителем церкви, “першим з

грішників” (1 Тим.1:15), тим, хто був проти Євангелії, і саме його Бог вибрав, щоб бути Його посланцем.

Павло - раб Ісуса Христа, куплений Своїм Господарем, щоб робити справу свого Господаря. Павло називає себе вибраним, відділеним, покликаним для Божого благовістя. В житті людини немає більш високого покликання, ніж бути вибраним для благовістя, тобто для розповсюдження Христового Євангелія. Велич Євангелії не полягає в посланці, але в самім Посланні.

Джерело Євангелії (1:1). Хто є автором Євангелії і звідки воно походить? В Рим.1:1 Євангеліє назване “Євангелієм Божим”. Тут використаний суб’єктивний родовий відмінок, який в грецькій мові означає, що Євангеліє прийшло від Бога. Євангеліє прийшло до людей з висоти небес, від Бога, Котрий є його автором і джерелом. Євангеліє походить від розуму неосяжного Бога. Немає жодної людини, яка могла б задумати план спасіння, який є в Євангелії.

Лише Бог міг задумати від вічності, що Він пошле Свого Сина, щоб стати Спасителем грішної людської раси, що Христос прийде в світ завдяки непорочному зачаттю, народиться під Законом, виконає всю

праведність ради людей. Життя, яке люди не змогли би прожити, Божий Син проживе замість людей і Своїм послухом Закону Божому Він отримає досконалу праведність для людей.

Ніхто, крім Бога не міг задумати, що Ісус Христос зійде на Голгофський хрест, помре там за гріхи всіх людей і що людські гріхи будуть зараховані Христу, Який не знавши гріха стане жертвою за гріх. Ніхто, крім Бога не міг задумати замісницьке Христове викуплення і те, що Христос буде знятий з хреста, похований в чужому гробі і на третій день воскресне з мертвих. Ніхто, крім Бога не міг задумати воскресіння і вознесіння, після якого Христос зайняв місце праворуч Отця і доля кожної людини залежить від її відношення до Ісуса Христа.

Євангеліє Христове є унікальним. До цієї Євангелії неможливо нічого додати і від неї неможливо нічого забрати. Боже Євангеліє унікальне, адже воно сповіщає про вирішення дилеми стосовно того, як грішна людина може примиритися зі святим Богом. Це примирення можливе лише завдяки Євангелію Ісуса Христа.

Стабільність Євангелії (1:2). В 1:2 Павло дає зрозуміти, що Євангеліє

- це не якась нова звістка, що з'явилася нещодавно, але це звістка, яку Бог з давніх часів обіцяв через пророків.

Є багато старозавітних пророків, які проголошували Євангеліє в Святих Писаннях Старого Заповіту. Євангеліє було проголошене Адаму і Єві (Бут. 3:15), в нього вірив Авраам (Бут.12), воно було прообразом в левитській системі жертвоприношень, його пророкував пророк Ісаї (Іс.53).

Згідно 1:2 Євангеліє, яке проголошується в Новому Заповіті, це те саме Євангеліє, яке було обіцяне в Старому Заповіті. Є лише один шлях спасіння. Не було старозавітного шляху спасіння і якогось іншого новозавітного шляху спасіння. Не було одного шляху спасіння для юдеїв, а іншого - для язичників. Якщо б це було так, то було би два Євангелія. Але, Євангеліє, яке було проголошене в Старому Заповіті, це те саме Євангеліє, яке проголошене в Новому Заповіті.

І в Старому, і в Новому Заповітах, люди, які примирялися з Богом, робили це завдяки Євангелію через віру в Христа. Люди в Старому Заповіті спасалися очікуючи першого приходу Месії, а люди Нового Заповіту спасаються, озираючись

назад, на перший прихід Месії. Всі спасенні зустрічаються біля хреста, коли вірують в Господа Ісуса Христа.

Вся Біблія - це послання про Христа. В Старому Заповіті говориться, що Христос гряде, Євангелія говорять, що Він прийшов, в Діях Апостолів Христос проголошений, в Новозавітніх Посланнях Він пояснений, Об'явлення попереджує, що Христос повернеться. Все вказує на Христа. Все Євангеліє ґрунтується на надійному фундаменті Старого Заповіту.

“яке Він перед тим приобіцяв через Своїх пророків у Святих Писаннях, про Сина Свого, що тілом був із насіння Давидового” (1:2).

В книзі Буття говориться про насіння жінки (Бут.3:15). Буття 12 оповідає про насіння Авраама. Старий Заповіт пророкує про насіння Юди (Бут. 49:10), Давида (2 Сам. 7:12-16) і про те, що Месія народиться від діви (Іс. 7:14). Месію назвуть Еммануїлом (Іс. 7:14); Він народиться в Віфлеємі (Мих. 5:2); Йому буде передувати предтеча (Іс. 40:2); Він буде пророком, як Мойсей (П. Зак. 18:15-18) і буде священником за чином Мелхеседековим (Пс. 109:4); Він буде творити чуда (Іс. 35:5-6) і говорити притчами (Пс. 78:2); Він буде виданий

другом, проданий за тридцять срібняків (Зах. 11:12-13). Месія буде страждати за інших (Пс. 22:1), буде безголосий перед лицем своїх гнобителів (Іс. 53:7), на Нього будуть плювати, Його будуть бити і Він буде знівечений (Іс. 52:14). Над Месією будуть насміхатися (Пс. 22:7-8), за Його одяг буде кинений жереб (Пс. 22:18), жодна кістка в Його тілі не буде зламана (Пс. 22:17), Він помре насильницькою смертю (Іс. 53:5), Його тіло не побачить тління (Пс. 16:10; 22:22). Про все це говориться в Старому Заповіті і це називається стабільністю Євангелія.

Тема Євангелії (1:3-5). З початку третього віршу і до кінця п'ятого віршу першого розділу говориться про особу Ісуса Христа, Який є сутністю і темою Євангелії. В 1:3 божество і людськість Христа з'єднані разом в одній особі.

Павло розпочинає з божества Ісуса Христа: “...про Сина Свого” (1:3). Євангеліє - це звістка про Сина живого Бога, Який по природі є рівним Богу Отцю і Богу Духу Святому. Він є другою Особою Трійці, володіє тією самою сутністю Божества, що й Отець і Дух (Кол.2:9; Ів.1:1; Іс.9:6).

В 1:3 показане божество Ісуса Христа, а також те, що “Він тілом був

із насіння Давидового”. Ісус - це Божий Син, Який втілювався і став частиною людської раси, прийнявши людське тіло. Мова йде про непорочне зачаття Христа, Який був з родословної Месії. Від вічності Ісус був Сином Божим, а за тілом - нащадком Давидовим. Згідно Божого Євангелія Ісус мав прийти з небес, стати людиною, щоб підняти людей і дати їм життя на небесах. Ісус мав стати Сином людським, щоб люди могли стати синами Божими. Крім того, Ісус мав стати людиною по тій причині, що “Заплата за гріх - смерть” (Рим.6:23). Бог померти не може, Він безсмертний. Для того, щоб Ісус помер як Спаситель людей, Він повинен був взяти на Себе безгрішну людську природу, стати Сином Давидовим, померти замість грішників, щоб вони були відкуплені від їхніх гріхів.

Якщо третій вірш говорить про Особу Ісуса Христа, то четвертий вірш говорить про докази Христа. Христос “відкрився Сином Божим” (1:4), тобто став явним, в силі Божій через воскресіння з мертвих. Воскресіння підтверджує, реабілітує смерть Христа і показує, що Його смерть за грішників є досконалою смертю один раз і назавжди.

В кінці четвертого віршу Павло пише важливу фразу: “...про Ісуса Христа Господа нашого” (1:4),- використовуючи всі три Імені Христа. Ісус - це спасительне Ім'я Христа, яке означає, що “Господь спасає”, тобто, що Бог прийшов в тілі, щоб спасти людей, які гинуть (Мв. 1:21). Від чого потрібно було спасати грішників? Від Божого гніву. Єдиний, Хто міг спасти грішників від Божого гніву - це Бог. Євангеліє полягає в тому, що люди спасаються від гніву Божого завдяки Божому Сину. Ім'я “Христос” має значення “помазаний” і вказує на титул. Якщо “Ісус” - це спасительне Ім'я, то “Христос” - це сильне Ім'я, яке означає, що Христос помазаний в силі Духа Святого і наділений силою Всевишнього, силою від третьої Особи Трійці. Коли Христос розпочав публічне служіння, небеса розкрилися і Дух Святий зійшов на Нього як голуб. Ісус був помазаний силою Духа Святого, щоб здійснити Своє спасительне служіння на землі. “Господь”- це суверенне ім'я Христа, яке означає “правитель, господар, власник”. Ісус сказав, що вся влада на небі і на землі віддані Йому, щоб здійснювати Божі наміри і плани. (Мв.28:18-19).

В Римлянам 1:5 відносно Христа Павло використовує слово “через”, яке вказує на засіб або канал. Ісус Христос - це канал, через який люди отримали дар спасаючої благодаті. Благодать можна отримати лише через особу Ісуса Христа. Немає іншого шляху отримання благодаті. Благодать отримують ті, хто вірить в Господа Ісуса Христа.

“...що через Нього отримали ми благодать і апостольство” (1:5). Не лише спасіння, але й служіння дається через Ісуса Христа, Який є Головою церкви і Який кожному члену церкви дає духовні дари.

Сила Євангелії (1:5). Євангеліє має силу змінювати життя. Завдяки Євангелію люди не лише отримують прощення, але й силу жити новим життям.

“...на послух віри через Ім'я Його між всіма народами” (1:5). Єдиний спосіб, завдяки якому праця Ісуса Христа може бути застосована щодо грішника - це спасаюча віра. Віра приносить слухняність. В Ім'я Ісуса народи можуть мати слухняну віру, що проявляється в послуху Божій волі. Мова йде про те, що Ісуса Христа потрібно прийняти не лише спасителем, але й Господом. Послух - це ознака і невід'ємний компонент

правдивої спасаючої віри. Справжня віра є активною, динамічною і покірною пануванню Ісуса Христа.

Масштаб Євангелії (1:5). Кому потрібно проповідувати Євангеліє? Всім народам (1:5). Євангеліє призначено для всіх народів, щоб було більше поклонників Богові і щоб більше людей були уподібнені образу Ісуса Христа. Благодать Божа дається для всякого народу і племені, для геленів і чужоземців (1:14). Гелени - це освічені, а чужоземці - це неосвічені, грубі люди, яких важко було зрозуміти, коли вони щось вимовляли. Павло говорить в Римлянам 1:14, що він зобов'язаний проповідувати Євангеліє всім: “геленам і чужоземцям, розумним і немудрим”.

Успіх Євангелії (1:6-7). Сам Бог гарантує успіх Свого Євангелія. Христос не помре надаремно. Згідно Божого плану, буде викуплена наречена, яка пізнає Господа Ісуса Христа. Євангеліє не буде надаремним, але воно буде мати успіх. Бог покличе людей до Себе, до віри в Ісуса Христа через проповідь Євангелія. По цій причині в Римлянам 1:6 Павло говорить: “...між якими й ви, покликані Ісуса Христа...”. Є покликані не тільки в Римі, але також в Коринті, в Ефесі, в Колосах, в

Филипах і в інших містах по всьому світі. Перед словом “покликані” (1:6) стоїть визначений артикль, який вказує на групу людей, покликаних з темряви до світла, котрі були покликані Богом до спасіння, до особистих взаємовідносин з Ісусом Христом і відгукнулися на Божий поклик. Відгук на поклик Божий відбувається через віру і покаєння.

Коли люди відгукуються на Євангеліє, вони отримують нове ім'я і положення “вибраних святих”. Це не означає, що Римляни лише називаються святими, але те, що вони покликані бути святими.

Принципи правильного ставлення до церкви (1:8-13)

В Римлянам 1:8-13 Павло говорить про своє ставлення до церкви в Римі. В цьому тексті Павло демонструє сім принципів правильного ставлення до церкви.

Перший принцип: подяка один за одного (1:8). Апостол Павло говорить, що він дякує Богові за всю Римську церкву, за всіх отримувачів послання. Головна причина Павлової подяки - це спасіння римських віруючих, адже вони навернулися до Бога і про їхню віру стало відомо і в інших містах. В цій церкві були різні

люди: міцні християни і духовно не зміцнені немовлята; люди з проблемами; немічні в вірі і ті, які вважали себе сильними в вірі. В Римській церкві були також суперечки і деякі поділення з приводу різних питань. Павлові все це було добре відомо, тому що він в цьому посланні пише про ці проблеми. Але, тим не менш, Павло дякує Богові за них всіх; він не дякує вибірково за окремих віруючих, а за всю церкву. Павло бачить причиною подяки не самих віруючих, а Бога, Який звершує роботу в серцях цих віруючих. Церковна громада - це місце не взаємного захоплення, а місце спільного захоплення Богом, Який створив церкву і звершує роботу в Своїх дітях. Потрібно дякувати Богові за плоди Його роботи в людях, не дивлячись на те, що в цих людей ще залишаються певні недоліки (1Кор.1:4). Коли ми думаємо про інших віруючих і бачимо в них прояви незрілості або необізнаності, чи браку знань, все рівно ми можемо дякувати Бога за ті дарування, які Він дав цим людям, за те, що вони твердо сповідують Ім'я Христове.

Другий принцип: піклування про те, щоб церква розповсюджувала Євангеліє (1:9). Апостол Павло

служив Богові звіщаючи, розповсюджуючи Євангеліє. Послідовники Христа не тільки люблять церкву, де панує прекрасна атмосфера любові, але вони піклуються про те, щоби проповідувати Євангеліє неспасеним людям. Церква не має бути зосередженою лише на собі, і не повинна допустити такого стану, коли їй стане настільки добре, що її вже не цікавлять грішники з вулиці. Бачення церкви має бути зосереджене також назовні, щоб донести Євангелію неспасеному світові і допомогти іншим людям в світі отримати нове життя в Христі. Коли ми благовістимо, ми звершуємо те, що Господь безкінечно схвалює. Коли ми ділимося Доброю Новиною, ми збільшуємо пізнання про Бога в цьому світі.

Третій принцип: молитва один про одного (1:9-10). Павло молиться про римлян і просить їх також молитися про нього. Ми, як церква, повинні молитися один про одного, адже без молитовної підтримки ми не зможемо успішно зростати і функціонувати; ми не зможемо звершувати служіння, адже воно виконується не нашими силами, а Божою силою. Нашою улюбленою книгою має бути членська книга

церкви, журнал членських списків, згідно якого ми могли би щоденно молитися про людей своєї церкви.

Четвертий принцип правильного відношення до церкви: ми повинні бажати бачитися один з одним і бажати бути з ними (1:11). На початку одинадцятого віршу Павло говорить, що він прагне бачити римлян. Слово “прагну” підкреслює більш сильне бажання бачити римських віруючих лицем до лица. Християнин, в серці якого живе Господь, обов’язково буде щиро бажати бачитися з іншими людьми, в серцях яких також живе Господь. Люди в церкві мають бути зв’язані особистими відносинами, адже дружні взаємовідносини між людьми є важливою умовою для росту церкви. Чому важливо бажати бачитися один з одним? Тому що по-іншому неможливо виконати заповіді Ісуса Христа. Наприклад, випереджати один одного пошаною (Рим. 12:10), служити один одному (Гал. 5:13), носити тягарі один одного (Гал. 6:2) неможливо виконати на відстані.

П’ятий принцип: прагнення зміцнити один одного (1:11). Павло бажав побачитися з римськими віруючими, “щоб подати дара духовного для зміцнення” (1:11). Ціль Павла: щоб церква ставала більш

твердою, більш стійкою в труднощах, більш захищеною від різного роду небезпек. Павло хотів, щоб через нього, через його вклад, через його спілкування церква стала більш міцною. Ми також маємо хвилюватися про те, щоб люди навкруг нас ставали міцнішими в вірі, більш впевненими в Христі, освячувалися, більш відділялися від гріха і посвячували себе Господу. Ми повинні бачити навкруг себе людей близьких до смерті і постаратися зміцнити їх, щоб вони не загинули (Об. 3:2). Зміцнення церкви відбувається через наші духовні дари. Коли ми використовуємо різні, дані Богом здібності для служіння, церква стає більш міцною і сильною.

Шостий принцип: ми повинні отримувати втіху, підбадьорення від спілкування один з одним (1:12). Павло говорить про взаємне потішання від спілкування в вірі. Коли християни зустрічаються і спілкуються один з одним, центром цього спілкування має бути спільна віра, тобто Господь, Євангеліє, Біблія, хрест Христів. В такому випадку християни будуть отримувати підбадьорення. Навіть коли віруючі люди говорять про свої проблеми, то і тоді фундаментом цього спілкування

повинно бути Євангеліє, адже Євангеліє проливає світло на людські проблеми і наказує робити правильні вибори для їхнього вирішення.

Сьомий принцип: ми повинні шукати плодів для Бога в житті один одного (1:13). Павло хотів прийти, щоб Римська церква принесла для Бога плоди і щоб віруючі стали більш духовно плодючими. Ми повинні бажати бачити плоди в інших людях, або плід покаяння в житті невіруючих, або плоди праведності в житті віруючих. Ми маємо витратити себе для інших, щоб в їхньому житті добавлялися добрі плоди.

Павлове ставлення до Євангелії (1:14-16)

Вірші 14-16 показують три грані Павлового ставлення до Євангелії.

Перша грань: усвідомлення свого боргу (1:14). В 1:14 Павло називає себе боржником галенів і чужоземців. Боржником може бути той, через кого хтось інший передав певні речі для іншої людини. Він буде вважатися боржником до тих пір, поки передані речі будуть в нього знаходитися. Бог передав Павлові Євангеліє для інших, і тому, Павло був боржником перед іншими людьми стосовно Євангелії. “Бо коли я звіщаю

Євангелію, то нема чим хвалитись мені,- це бо повинність моя” (1Кор. 9:16). Бог нам також довірив Євангеліє, щоб ми несли його нашим ближнім і це означає, що ми також є боржниками перед нашими ближніми. Свого часу Бог запитає кожного християнина про те, як він ділився Євангелієм.

В 1:14 ми знаходимо дві пари протиставлень: галени - чужоземці і розумні-немудрі. В ті часи галенами називали греків і римлян. Римляни розмовляли грецькою; вони увібрали грецьку культуру і грецьку мову. Грецька - була основною розмовною мовою на території Римської імперії. Апостол Павло написав послання до Римлян саме на грецькій мові. Чужоземцями вважалися представники всіх інших народів, які не розмовляли грецькою мовою. І ось, Павло говорить, що він є боржником людей різних мов, що стосується донесення їм Євангелії.

Ще одне протиставлення даного тексту - це “розумні і немудрі” (1:14). Дане протиставлення відноситься до степені культури. В ті часи розумними вважалися представники культури, а немудримі - люди, які були малоосвіченими. Павло говорить, що він є боржником людей в звіщенні

Євангелії, незалежно від їхньої культури і освіти. Євангеліє Христове долає найрізноманітніші культурні і освітні бар’єри.

Друга грань правильного відношення до Євангелії: готовність (1:15). Павло каже, що він не лише повинен благовістити, але він хоче благовістити, він прихилив своє серце на благовістя. Кожному християнину потрібно також налаштувати своє серце, щоб виконувати справу благовістя.

Третя грань: відкидання оманливого сорому (1:16). Павло долав страх і продовжував благовістити. В місті Филипи Павла посадили до в’язниці за благовістя, в Солониках його вигнала з міста міська влада, в Дамаску полювали за його головою, над ним насміхалися в Коринті, його оголосили богохульником в Єрусалимі, в Лістрі його побили камінням. Не дивлячись на всі ці перешкоди і труднощі Павло продовжував благовістити, не соромлячись Євангелії. Так само чинило і багато інших християн. У них була сміливість, щоб нести Євангеліє іншим народам, долаючи самі великі труднощі. Ми можемо соромитися благовістя, тому що боїмося, що нас вважатимуть слабкими і неосвіченими

людьми. Наш сором пов'язаний з тим, що ми мало розуміємо цінність і силу Євангелія. Чому Павло долав страх і хвилювання? Тому що він розумів, що Євангеліє - то сила (1:16). Це велика сила у всесвіті. Євангеліє володіє величезною силою змінювати людей. Немає на землі такої сили, окрім Євангелії, яка може духовно змінити людину, спасти її і повернути до Бога. Бог використовує саме Євангеліє для спасіння людей. Кожен, хто хоче спастися, буде спасений лише через Євангеліє. Немає інших варіантів. Це вибраний Богом інструмент. Християни мають розуміти, що у невірних людей немає іншого шляху спасіння, крім Євангелії. Тому, якщо ми не поділимося Євангелієм з невірними, у них немає шансу спастися. Спасіння дається виключно по вірі в Євангеліє.

**Тема Послання: Євангеліє
праведності Божої (1:17-18)**

Євангеліє - це сила Бога, яка спроможна спасти любого, хто повірить. Тоді виникає питання: в чому суть Євангелії? Що проголошує Євангеліє і про що воно говорить? В що потрібно вірити для того, щоб отримати спасіння? На ці запитання відповідає текст Римлянам 1:17-18.

Павло тут двічі повторює слово “з'являється”. Це вказує на те, що спасаюче Євангеліє - то Боже Об'явлення. Це означає, що для того, щоб дізнатися істину про спасіння нам не потрібно нічого придумувати. Достатньо Об'явлення Божого Євангелія, адже Євангеліє - це те, що Бог сповістив людям.

В 1:17-18 ми знаходимо дві складові Євангелії. По-перше, Євангеліє - то об'явлення Божої правди (1:17). Що означає слово “правда”? Тут говориться про праведність. В Євангелії відкривається Божа праведність від віри. Мова йде про праведність Самого Бога, Який не чинить ніякої неправди і нічого неправильного і несправедливого. І ось, Бог бере грішну, недостойну людину і оголошує її праведною. Такий вид праведності Біблія називає зарахованою праведністю. Праведність, яка відкривається нам в Євангелії - це не просто практична праведність, коли люди поступово стають більш правильними, більш справедливими, більш чесними. Євангеліє говорить не про це, адже ми самі, своїми зусиллями, ніколи не зможемо досягнути абсолютної досконалості і святості, якої вимагає абсолютно святий Бог. В Євангелії

людині відкривається зарахована праведність, коли грішна людина може прийти до Бога і Бог зарахує їй Свою праведність. В Євангелії відкривається не наша праведність, не те, що ми маємо краще чинити і тоді станемо більш праведними. Це зрозуміло само по собі. Тут говориться про те, що Божа праведність завдяки вірі стає нашою праведністю. Бог бере грішну людину, в якій немає її власної праведності і зараховує їй праведність Ісуса Христа. Ісус Христос прожив абсолютно праведне, безгрішне життя, Він досягнув абсолютної праведності, Він ні в чому не згрішив. Бог бере Христову праведність, зараховує її людині, яка вірує і кається в гріхах і звільняє людину від осуду.

Ми спасаємося, отримуємо виправдання не завдяки ділам, не по тій причині, що стаємо кращими. Якщо хтось хоче спастися ділами, то потрібно бути досконалим, як досконалий Небесний Отець (Мв.5:48). Але, ми не можемо стати абсолютно досконалими для Бога. Самі по собі ми ніколи не зможемо стати абсолютно святими. Це підштовхує нас до того єдиного шляху, який Бог дав для людей. Це Євангеліє праведності від віри.

Коли Бог оголошує грішника виправданим, грішник звільняється з лави підсудних і вільно виходить з зали суду. Це стало можливим завдяки вірі в те, що зробив Христос.

Отож, суть Євангелії полягає в тому, що людина може отримати праведність від Бога. Це означає, що одного разу ми всі станемо перед Божим судом і на цьому суді Бог оголосить нас або винними або виправданими. Якщо ми не маємо справжньої віри, то ми будемо визнані винними перед Богом і осудженими за всі наші гріхи, які ми робимо в нашому житті. Якщо ми маємо справжню віру, то Господь зараховує нам праведність і скаже : “Віра твоя спасла тебе, Я оголошую тебе абсолютно невинним”.

В 1:17 Павло цитує пророка Авакума 2:4 “Ось надута, не проста душа його в ньому, а праведний житиме вірою своєю”. В цьому вірші спостерігається протиставлення гордої і смиренної людини. Горда, надута людина надіється на себе, на свою силу. Надута людина думає, що зможе заробити собі спасіння, якщо досягне певного рівня праведності. Але, така людина не зможе спастися завдяки своїм ділам, тому що людської праведності ніколи не буде достатньо

для Бога. Потрібна Божа праведність, яку люди отримують через віру. Це перша істина Євангелії.

Друга істина Євангелії - це з'явлення Божого суду. “Бо гнів Божий з'являється з неба на всяку безбожність і неправду людей, що правду гамують неправдою” (1:18). Це дуже важлива істина. Ми не зможемо належно оцінити милість Божу, поки не побачимо Божу справедливість. Людині потрібна праведність Божа, тому що без неї вона залишиться сам на сам з Божим гнівом. Перед Божим лицем, жодна людину не спасеться завдяки власній праведності, адже ніхто не відповідає вимозі: “Будьте досконалі, як досконалий Отець Небесний” (Мв. 5:48). Римлянам 1:18 показує, чому людина потребує Божої праведності? Тому що “гнів Божий з'являється” (1:18). Новий Заповіт говорить про гнів Божий в 1Сол.1:7-8; Єф. 2:3 і багатьох інших текстах. Книга Об'явлення практично вся оповідає про вилиття гніву Божого на землю в останні часи. Те, що ми сьогодні, поки що, не бачимо повноти цього палаючого гніву Божого, показує, що Бог стримує Свій гнів від того, щоб проявити його в повній мірі. Але, прийде час, коли Бог почне виливати чаші Свого гніву на землю.

Святий Бог взагалі не може зносити гріха. Любий грішник звершує гріх проти Бога. Коли Бог, на Своему суді, буде виносити вирок, Він буде оголошувати його в гніві. Єдиний захист, який зможе захистити людину від Божого гніву - це праведність Ісуса Христа. Якщо ми не захищені праведністю Бога, то ми виявимося під ударом Божого гніву. Немає на землі такого сховища, яке могло б захистити нас від гніву святого Бога. Книга Об'явлення оповідає, що люди за останнього часу будуть кликати до гір, щоб вони сховали їх від гніву Агнця (Об. 6:15-16), але це буде неможливо, тому що ніщо, крім Христової праведності людей не захищає.

Римлянам 1:18 відкриває дві сфери, на які направлений Божий гнів - це безбожність і неправда людей. Безбожність - це неправильне відношення до Бога; це неправильне поклоніння. Неправда - це неправильне відношення до людей. Неправильне відношення людей до Бога детально описується в 1:19-23. Тут сказано, що люди не прославляли Бога і не дякували Йому. Замість цього вони почали поклонятися творінню.

Неправда, несправедність людей детально описується в віршах 24-32. Тут перераховується багато гріхів, які

звершуються людьми один проти одного. За всю людську безбожність і несправедність з'являється гнів Божий.

Знання другої істини Євангелії про Божий гнів має спонукати нас швидше бігти до першої істини, якщо в нас немає тієї праведності, яку хоче дати Господь, і яка сховає нас від гніву Божого. Чому багато людей всім серцем не вірують в Ісуса Христа і не приймають істину Євангелії? Причина вказана в кінці 18-го віршу: “що правду гамують неправдою”. Знаючи істину про Божий суд, про заповіді Божі люди женуть від себе подібні думки, не бажаючи про них думати.

БОЖА ПРАВЕДНІСТЬ В ЙОГО ОСУДІ ГРІШНИКІВ 1:19-3:20

Осуд язичників (1:19-32)

Уривок 1:19-23 говорить про людську безбожність. Безбожність - це дуже серйозний гріх в Божих очах. Фактично, це початок і основа всіх інших гріхів. Безбожність породжує гріхи проти ближніх, всіляку несправедну поведінку, всіляку образу, яку ми завдаємо іншим людям. Все це випливає з нашого неправильного ставлення до Бога. Вірші 19-23 показують дві стадії безбожності.

Осуд за гріх безбожності (1:19-23)

Відкидання істинного поклоніння (1:19-21a)

Перша стадія безбожності - це відкидання істинного поклоніння (19-21a). Хоча Бог невидимий для наших фізичних очей, це не означає, що про Нього люди взагалі нічого не можуть знати. Певне пізнання про Бога доступне всім людям на планеті і у всі часи людської історії. Бог дав для всіх загальне об'явлення. Є особливе об'явлення, яке обмежене розповсюдженням Божих пророцтв або Божого записаного Слова. Але, загальне об'явлення доступне абсолютно для всіх людей. Завдяки спостереженню за створеним світом, за природою, кожна людина може отримувати певну інформацію, яку Бог - Творець об'явив про Себе в творінні. Всі ми однаково можемо бачити оточуючий світ навкруг себе. Всі ми маємо однакову можливість дізнатися про Бога - Творця. Це не залежить від того на якій ми мові розмовляємо. Загальне об'явлення, на відміну від Особливого об'явлення, не вимагає перекладу на якусь певну мову. Воно не залежить від віку людини. Навіть діти щось можуть зрозуміти про

наявність Творця і про Його якості, коли дивляться навкруг себе. Освіта і вчена ступінь також не потрібні у випадку з загальним об'явленням. Достатньо просто уважно подивитися навкруг і трохи задуматися, щоб зрозуміти, що в цього світу є Творець. Про загальне об'явлення говорить Псалом 18:2-7. Там сказано, що абсолютно скрізь, по всьому світі, звучить проповідь про Бога - Творця, яку проповідує природа.

Римлянам 1:20 пояснює, що Бог - Творець і Його якості є невидимими для людського ока. Бог відрізняється від фізичного, матеріального світу. Божа сутність не складається з фізичних молекул, з яких складається тварний світ. Ми також дізнаємося, що Творець є всемогутнім, адже 20-й вірш згадує про "вічну Божу силу". Господь відрізняється від творіння ще й тим, що він є "Божеством" (1:20).

Який результат загального об'явлення? "Так що нема їм виправдання" (1:20). Коли на суді висувають звинувачення, то обвинувачений має можливість виголосити промову на свій захист. Павло говорить, що люди не зможуть нічого сказати на свій захист, тому що "те, що можна знати про Бога, явне для них" (1:19), і вони, тим не менш,

відкинули Бога. Таким чином, загальне об'явлення не дає людині спасіння, але воно позбавляє людину можливості виправдати себе на суді Божому.

Не дивлячись на безліч свідощів в навколишньому світі, які вказують на розумного Творця всесвіту, більшість людей продовжують відкидати Його. Ось така зневага Творцем називається гріхом безбожності.

Крім того, що всі люди мають пізнання про Бога від оточуючого світу, вони також інтуїтивно визнають, що є Бог. Навіть атеїст, опинившись в якихось важких обставинах, перед лицем катастрофи, інтуїтивно кличе до чогось вищого. Коли людина дивиться смерті в вічі, вона визнає, що є над світом якийсь Бог, який ним керує. Всі люди, в якійсь мірі, пізнали Бога, тобто, мають інтуїтивне уявлення про те, що над світом є Творець. Тим не менш, люди не прославляють Бога і не дякують Його так, як Він цього заслуговує. В їхньому житті відсутнє справжнє, угодне Богові поклоніння; вони не хочуть знати Бога і навіть не цікавляться інформацією про Нього. Саме відсутність справжньої вдячності Богові відрізняє невіруючого від віруючого. Невіруюча людина не дякує

Богові і не визнає Його над собою. Лише справжні віруючі дякують Богові за все. Чому люди не хочуть дякувати Богові? Тому що, по-справжньому дякувати Богові - означає визнавати над собою наявність Бога - Судді. Для того, хто любить гріх - це є страшною думкою (Ів. 3:19-21). Отож, перша стадія людської безбожності - це відкидання істинного поклоніння.

Встановлення хибного поклоніння (1:216-23)

Друга стадія безбожності - встановлення хибного поклоніння (1:216-23). Відкинувши істинне поклоніння, люди замінюють його хибним поклонінням (Іс.44:13-20). Перед тим, як людина почне поклонятися матеріальному світові, в її духовному світі відбуваються серйозні зміни. Спочатку думки, міркування людини стають позбавленими вічної мети (1:216). Думки обмежуються земним, вони не простягаються в вічність. Невіруючі не роздумують про своє життя з позиції вічності. Серце занурюється в темряву заблуджень. Серце запаморочується, тобто стає темним, похмурим. Розум людський стає безумним. Коли в людей змінюється духовна свідомість, вони починають

творити Бога за своїм образом і подобою. Істинне поклоніння замінюється хибним поклонінням. На зміну Бога - Творця приходять інші боги у вигляді людей, птахів, чотириногих і гадів (1:23). Наприклад, єгиптяни поклонялися богу-бику Апісу, богу-вовку, богині-корові Хатхор. Деякі ханаанські народи поклонялися богові мух - веельзевулові.

Людина не може залишатися без поклоніння. Як тільки з життя людського йде істинний Бог-Творець, Йому на зміну приходять інші об'єкти поклоніння і людина стає ідолопоклонником. Наприклад, в сучасному світі багато людей захоплюються астрологією, вважаючи, що їхньою долею якимось чином керують зірки. Багато хто захоплений талісманами, забобонами або східними релігіями. Дехто купує дороге каміння і наділяє це каміння містичною силою. Є інші види ідолослужіння: коли ми ставимо впливових людей вище Божого Слова, коли для нас матеріальний комфорт є вищим від служіння Богові, коли наше власне бажання, власна воля або якась річ для нас є вищою від Божих заповідей або Божої волі. Воля Божа для кожного полягає в тому, щоб

відвернутися від ідолів і служити єдиному живому Богові (1Сол.1:9).

Осуд за моральне безумство (1:24-32)

Римлянам 1:24-32 говорить про моральне безумство, за яке з'являється Божий гнів з неба. Гнів Божий з'являється на всяку безбожність (1:19-23) і несправедність людей (1:24-32). Безбожність - це неправильне поклоніння Богу, а несправедність - це неправильна поведінка по відношенню до наших ближніх. Відкидання Бога-Творця і неправильне поклоніння Богові тягне за собою Боже покарання, яким є моральне безумство людей (1:24, 26, 28, 32).

Головна думка уривку 1:24-32 полягає в тому, що наслідком неправильного поклоніння є неправильна поведінка. Порушення моральних функцій людського розуму тягне за собою втрату людьми моральних орієнтирів. Люди перестають розуміти і відчувати, що є добрим, а що є злим, що потрібно підтримувати, а від чого потрібно втікати. Моральне безумство характеризує всяку невіруючу людину і воно проявляється в двох великих сферах.

Протиприродне ставлення до тіла (1:24-27)

Перша сфера морального безумства - це протиприродне ставлення до тіла (1:24-27). Тут описується прояв суду Божого. За те, що люди не шукали Бога - Творця і не шанували Його, як Він того заслуговує, Бог відняв від них Свою стримуючу благодать і віддав людей на нечистість. До цього Бог утримував людство від дуже сильного розбещення. В Бут.20:6 розповідається, що Бог утримав Авімелеха, царя Герару від гріха перелюбу. Якщо Бог може утримувати людину від гріха, то це означає, що Бог може і не утримувати людину від гріха. Нам важко навіть уявити від скількох переступів нас щогодини утримує Божа благодать, не допускаючи зануритися в пучину гріха. Отож, Бог може утримати людину від гріха, але може й відняти Свою благодать і віддати людину її ж гріховним бажанням, віддати нечистості (1:24). Нечистість пояснюється в 1:25-27. Це гомосексуалізм, тобто протиприродне ставлення до свого тіла. Грішники знеславлювали свої тіла, замінивши природне єднання на протиприродне (1:26-27). Гріх гомосексуалізму

протирічить влаштуванню людського тіла. Бог не задумував людину для такого роду поведінки. Це називається чимось ганебним. Сама така поведінка є відплатою, тобто покаранням за те, що люди не шукали Бога - Творця. Сучасне суспільство намагається подати гомосексуалізм, як норму і це є моральним безумством, перевертеним розумом. Розум настільки змінився, що люди почали вважати протиприродні стосунки чимось нормальним.

Нестримна любов до гріха (1:28-32)

Друга сфера морального безумства - це нестримна любов до гріхів (1:28-32). Гріхи цієї сфери діляться на декілька категорій. По-перше, гріхи мотивів (29 вірш). Тут мовиться про гріхи, які пов'язані з неправильним потягом. Неправильний потяг до неправедності, до лукавства, до зажерливості, до злоби. В кінці 29 віршу описуються гріхи взаємовідносин, якими є заздрість, убивство, суперечки, омана, лихі звичаї. Ці гріхи псують стосунки поміж людьми. На початку 30 віршу мова йде про гріхи мови, такі як обмови і наклепи. 30-й вірш оповідає також про гріхи, які народжуються в думках людини. Ті, хто грішить цими гріхами називаються

богоненавидники, напасники, чваньки, пишні, винахідники зла. Наступна категорія гріхів - гріхи бездіяльності (31б-32). В грецькій мові тут вживається частка “не”. Це гріхи, коли люди чого не роблять. Гріх проявляється не лише в тому, що люди роблять, але також в тому, коли вони не роблять чогось, що повинні робити. Наприклад, діти мають бути слухняні батькам, а, натомість вони неслухняні. Люди мають бути розумними, а вони нерозумні. Люди мають заслуговувати на довіру, тобто дотримуватися обіцяного слова, але вони не заслуговують на довіру і порушують своє слово один одному. Замість того, щоб чинити з любов'ю, грішники - нелюбовні, замість того, щоб прагнути до примирення, люди відмовлятися примирятися один з одним, замість виявлення милості, люди не хочуть виявляти милість. Розділ закінчується гріхами схвалення (32 вірш), коли люди люблять гріх і схвалюють гріх.

На завершення слід зауважити: щоб визволитися від гріха, потрібно відновити поклоніння єдиному Богу - Творцю, потрібно жити з Богом і перебувати в спілкуванні з Ісусом Христом.

Осуд моралізму (2:1-11)

Багато людей не попадуть на небеса не тому, що вони занадто погані, а тому що вони занадто хороші. Бог готовий прийняти самого останнього грішника, якщо той прийде до Нього з покаянням, але багато людей думають, що вони досить хороші люди, що вони нікого не вбили, нікого не пограбували, що в них все нормально, тому вони не хочуть прийти до Бога зі справжнім покаянням і будуть відправлені до пекла.

В тексті 2:1-11 ми бачимо чотири причини, чому для спасіння недостатньо бути моральною людиною. Це стосується як високоморальних язичників, так і високоморальних євреїв.

Перша причина: мораліст також грішить і є грішником (2:1-3). Моралісти не розуміють, що, насправді, вони є такими самими грішниками, як і язичники цього світу. Різниця лише в тім, що вони грішать по-іншому і на іншому рівні. Наприклад, згідно Матвія 5:21-22 вбивця і мораліст, який гнівається на ближнього в серці, звершують один і той самий гріх, просто вони знаходяться на різних стадіях цього

гріха. Розпусник і порядний чоловік, який грішить в серці, дивлячись на жінку з пожадливістю, звершують перед Богом один і той самий гріх, але перебувають на різних стадіях цього гріха. Отож, мораліст не уникне Божого суду, тому що він теж є грішником.

Друга причина: мораліст ожорсточує своє серце і не бачить потреби в покаянні (2:4-5). Бог чекає покаяння, а серце мораліста нерозкаяне. Моральна людина не бачить потреби в покаянні, бо вважає себе більш менш хорошою, і, в результаті, легковажить “багатством доброти, лагідності і довготерпіння Божого” (2:4). Порядна людина ображає Творця тим, що легковажно відмахується від Божої благодаті.

Вважаючи себе розумнішим за грішників, про яких говориться в першому розділі, мораліст, насправді, є нерозумним (4 вірш) і немає здорового духовного розуміння. Щоразу відкидаючи можливість покаяння, людина стає жорстокою в своєму серці (5 вірш). В грецькій мові слово “жорстокість” це “склеротес”, від якого походить слово склероз. Склероз - це затвердіння. Чим довше людина не приходить до Бога з покаянням, тим більше вона твердне в

своїй нерозкаяності і, в результаті, їй стає все важче і важче покаятись і відгукнутися на заклик Божий. Мораліста і порядну людину, в якій все в житті добре, важче привести до Бога, ніж п'яницю, наркомана, блудника і злочинця. Моральна людина не бачить в собі проблеми і тому відтягує покаєння. Таку людину не торкається Євангеліє і вона не бачить потреби в Божім прощенні. Ззовні моральну людину, важче досягти Євангелієм, ніж нечестивця, який досяг свого дна, пізнав свій гріх і перестав надіятися на себе. Проте, настане день гніву (2:5), коли вся ця самовпевненість злетить з мораліста, як жалюгідне лахміття. Чим довше високоморальна людина продовжує вести моральне життя без покаєння, тим більше дивідендів гніву Божого накопичується на її рахунок.

Третя причина, чому для спасіння недостатньо бути моральною людиною, бо моральність - це не те саме, що святість (2:6-8). Жодний мораліст не відповідає Божим критеріям святості. Боже визначення святості включає в себе постійну, безперервну праведність (2:6-7). “Тим, хто витривалістю в добрім ділі шукає слави” (2:7). Бог вимагає постійної праведності, без зупинок.

Боже визначення святості включає в себе угодний Богу мотив: “шукає слави, і чести, і нетління” (2:7).

Боже визначення святості включає в себе також прийняття Божої правди (2:8) і віру в неї. Якщо порядна людина не приймає Божу істину, вона не є святою, але лише моральною, адже між моральністю і святістю є велика прірва.

Даний текст не говорить про те, що роблячи постійно добрі справи, людина може отримати вічне життя. Згідно контексту, Павло вчить неможливості досягнути вічного життя завдяки моральності, адже Божі критерії моралі набагато вищі за людські моральні критерії.

Четверта причина, чому моральний спосіб життя не веде до спасіння, тому що моральний спосіб життя не справляє враження на Бога (2:9-11). Божий суд не такий як людський. “Чоловік - бо дивиться на лице, а Господь дивиться на серце” (1 Сам. 16:7). Людина дивиться на зовнішні ознаки, оцінюючи моральність лише по зовнішній поведінці, але, Бог бачить більше, ніж зовнішній фасад людської праведності. Бог дивиться на серце і бачить, що серце людини зраджувало Божим

заповідям, порушувало Божі критерії і прагнуло до того, що неугодне Богові і тому, кожна людина винна перед Богом.

Осуд, незалежно від знання або незнання істини (2:12-16)

Текст Римлянам 2:12-16 показує три причини, чому кожна людина засуджена Богом, незалежно від знання або незнання істини.

Перша причина: будуть виправдані не слухачі Закону, але його виконавці (2:13). Юдеї першого віку вважали, що вони будуть спасенні, тому що в них є Закон. Вони хвалилися Законом (2:17; 23). Але, Павло говорить, що знання Закону не ставить юдеїв в привілейоване положення на Божому суді. Знання Закону не робить їх спасеними автоматично.

Проблема покладання надії на знання Божого Слова була характерною для багатьох людей у всі часи. Багато людей знають Слово Боже, цитують його, про нього розмірковують, але, разом з тим, вони порушують Боже Слово. Святе Письмо ніде і ніколи не говорить, що достатньо лише знати правдиве вчення. Просте знання істини і

читання Божого Слова людину не спасає.

Друга причина: Закон Божий написаний в серці кожної людини. Це пояснює, чому незнання істини не виправдовує (2:14-15). В світі є такі люди, які не мають Божого Слова, не знають істини і ніколи не чули про Христа. Доля таких людей завжди викликала занепокоєння в багатьох християн. Є багато язичників, які роблять добрі вчинки. Багато невірних людей допомагають бідним, звершують справи добродійності, доглядають за літніми людьми, допомагають в госпіталях, жертвують гроші нужденним, ризикують своїм життям під час епідемії. Вони, не знаючи Закону, чинять добрі речі, які відповідають Закону, не дивлячись на те, що в них немає письмового Закону Божого, який би вони читали і вивчали. Такі люди або не мають доступу до Слова Божого, або не хочуть знати Боже Слово, але, “вони з природи чинять законне і не мавши Закону, самі собі Закон” (2:14). Коли ці люди роблять щось добре, вони, тим самим показують, що в їхніх серцях лежить відбиток Божого Закону. Що це за відбиток? Це Божий образ, який Бог вклав в кожную людину. Коли Бог

творив людину, Він створив її за Своїм образом і подобою. Образ і подоба - це все, в чому людина схожа на Бога і в чому людина є відображенням Бога. Образ Божий включає в себе також моральні якості. Людина здатна розуміти, що добре, а що погано, тому що це вкладено в неї від створення. В самих собі люди несуть відбиток Божого закону, його моральні якості.

Невіруючі люди і язичники не можуть сказати, що вони не знають Божого закону, тому що закон Божий написаний в них в серцях. Люба невіруюча людина здатна розмірковувати про те, що справедливо, а що - ні (2:15). Якщо людина здатна відчувати докори сумління, то це показує, що в неї є стандарт, по якому сумління її засуджує. Якщо людина здатна розуміти, що є правильним, а що є неправильним, то це показує, що в неї в серці є той закон, по якому її будуть судити.

Якою є доля людей, які не знають Божого закону, які живуть десь далеко на островах або в джунглях, куди не проникає істина? Чи звільняються вони від Божого суду? Ні. Вони також знаходяться під судом Божим і в них немає виправдання, тому що діло Закону написане у них в

серці і вони порушували цей закон. В Римлянам 2:12 не сказано, що ті, хто не мав закону - спасуться, але сказано, що вони загинуть по причині своїх гріхів. Люди не спасаються і не будуть виправдані на Божому суді через те, що вони ніколи не чули істину.

Цим пояснюється потреба людей в Євангелії. Якщо людина не почує Євангелію Ісуса Христа, то в неї немає шансу на спасіння. Церква має виконувати місію і нести Євангелію, нести пізнання про Бога, про Ісуса Христа і про спасіння через жертву Христа. Церква повинна нести Божий Закон всім людям, які його ніколи не чули, тому що незнання Закону не звільняє від відповідальності.

Третя причина, чому кожна людина буде засуджена Богом, незалежно від знання або незнання істини. Тому що, Бог буде судити навіть за таємні речі (2:16). Буквально : “Бог буде судити таємне” (2:16), тобто думки, наміри і мотиви. Бог судитиме не лише по зовнішніх справах, але і по внутрішніх мотивах. Мотиви - це те, чому людина зробила ту чи іншу річ. Господь знає рух думок, все таємне, стан серця (1 Хр. 28:9; Мв. 6:4; Єр.17:10; Пс.138:1-4).

Осуд євреїв (2:17-29)

В даному уривку показані три факти стосовно Божого осуду євреїв: родовід (2:17а); Закон (2:17б-24); обряд (2:25-29). Павло вчить, що від Божого осуду євреїв не спасе ні їхній родовід, ні наявність Закону, ні обряд обрізання.

Родовід не спасає від осуду (2:17а)

“Ось ти звешся юдеєм” (2:17). Назва юдеїв походить від патріарха Юди, одного з синів Якова. Спочатку Ізраїльське царство було єдиним, але, згодом воно розділилося на два царства: Північне і Південне. Північне царство, з центром в Самарії, називалося Ізраїль, а Південне, з центром в Єрусалимі, називалося Юда. Коліно Юди, головним чином, складало основу Південного царства. Північне царство було захоплене асирійцями і більше не відновилося, а Південне царство - Юда, було відновлене після Вавилонського полону, і його столицею знову став Єрусалим. Тому, до кінця першого століття нашої ери, євреї асоціювали себе, перш за все, з царством Юди і називали себе юдеями. З іменем Юди була пов'язана велика і славна історія.

Євреї пишалися своїм походженням від патріархів. Вони пишалися своїм зв'язком з царем Давидом, який був з коліна Юдиного і царював в Єрусалимі.

Багато людей і в наш час пишаються своєю релігійною родословною, але Господь Ісус Христос ніколи не вважав походження від праведників достатнім критерієм правоти (Ів.8:31; 34; 39). Не важливо, від кого ми походимо, але важливо, які справи ми тепер робимо. Не важливо, чиї ми діти, але важливо, чиї діла ми робимо. Багато юдеїв приходило до Івана Хрестителя, посилаючись на своє походження від Авраама і вони пишалися своєю духовною родословною, а також приналежністю до славного народу. Іван Хреститель говорив їм, що Бог творить дітей праведникам не через походження, а через наслідування їхнього життя (Мв. 3:7-9).

Походження від праведника не спасає і не гарантує того, що нащадки праведника автоматично стануть праведниками. Але, тим не менш, коли ми маємо перед очима прекрасний приклад праведника - це допомагає і це дійсно є перевагою. І Павло говорить про це, як про перевагу, яка

виділяє юдеїв з усіх інших народів (2:17).

Ми маємо розуміти, що духовний родовід нас не спасе. Кожному з нас необхідно особисто прийти до Христа, прийняти спасіння, відвернутися від гріха і не покладатися на віру батьків.

Закон не спасає від осуду (176-24)

Знання Закону (2:176-18)

Євреї мали досконалий Закон (2:176). Юдеї заспокоювали себе тим, що мають і знають Закон Божий, на відміну від людей, які його не знають. В Псалмі 147:8-9 говориться, що Бог дав Ізраїльському народові Своє Слово через пророків. Велика перевага юдейського народу полягала в тому, що в цього народу був досконалий Закон.

Юдеї також вірили в Бога і “хвалилися Богом” (2:17). Вони мали всі права хвалитися тим, що знають істинного Бога - Творця всесвіту. Якщо дивитися на всі інші релігії, то всі вони поклонялися богам, створеним людськими руками і створеними людською фантазією. Лише релігія Ізраїлю - це релігія,

заснована на Божому об’явленні (Пс.95:5). Дійсно, євреї могли хвалитися тим, що знають про істинного Бога.

Євреї мали особливі знання (2:18). Вони знали те, чого не знали інші народи; євреї знали волю Творця всесвіту (П. Зак. 29:29). Євреї мали величезну перевагу знати волю Самого Творця.

Юдеї мали також тонку проникливість: “і розумієш, що краще” (2:18). Це говорить про здібність юдеїв щось перевіряти і випробовувати для встановлення істинності. Вони мали здібність розбирати різні точки зору і розбиратися в тонкощах інтерпретації Божого Закону. В них були рабини, вчителі, котрі були здібні на правильні, логічні судження. З давніх часів єврейські вчителі досліджували Писання і робили тонкі, логічні спостереження по Біблійному тексту. В них було чудове повчання із Закону (2:18). Юдеї постійно слухали повчання з Закону в синагозі, в храмі, дома в сім’ї. Вони мали доступ до чудового повчання.

Зарозумілість від володіння Закону (2:19-20)

В цих віршах Павло звертає увагу на те, що євреї думали про себе, як вони самі себе оцінювали. Так як євреї мали привілей мати Закон - це живило їхню гордість. В даному уривку Павло показує, що думали про себе євреї, в порівнянні з іншими народами.

Юдеї думали про себе, що вони провідники (2:19). Провідником є той чоловік, хто показує іншим дорогу, хто йде попереду, вказуючи шлях. Євреї думали, що інші народи сліпі в порівнянні з ними, що інші народи не знають куди йти, і що вони навіть не можуть бачити. Себе ж євреї вважали за тих, хто може бачити і хто може показати дорогу.

Євреї були впевненими про себе, що вони - “світло для тих, хто знаходиться в темряві” (2:19), тобто, що вони освічені володарі знання і істини. Інші народи, в порівнянні з ними, знаходяться в темряві і не бачать світла.

Самоправедні юдеї гордились собою, як виховниками нерозумних (2:20), тобто язичників. Навіть наймудріших язичників більшість

євреїв вважали нерозумними в релігійній сфері.

Самовпевнені юдеї думали про себе, як про учителів дітям (2:20). В даному контексті термін “діти” представляє язичників, які перейшли в юдаїзм і мали потребу в спеціальних настановах.

Євреї розглядали себе як тих, хто мають в Законі “зразок знання і правди” (2:20).

Багато християн думають про себе подібним чином. Це небезпечний синдром фарисейства, який часто буває в людей, що отримали великі духовні привілеї.

Діла юдеїв в світлі Закону (2:21-24)

Даний уривок показує проблему юдеїв (2:21-24). Євреї вчили правильно, але правильно чинити виходило в них набагато гірше (Мв.23). Вони були нездібні навчати самих себе і нездібні виконувати заповіді. Апостол Павло згадує про три сфери їхнього духовного і морального лицемірства: злодійство, перелюб і святокрадство. Не дивлячись на чітке засудження злодійства в Законі Мойсея, воно було звичним явищем в стародавньому Ізраїлі (Іс.56:11; Єз.22:12). Багато

єврейських чоловіків оминали заборону Мойсейового закону про перелюб, розлучалися зі своїми дружинами і одружувались на інших жінках. Крім того, євреї грішили гріхом святокрадства. Вони або не додавали десятини, або не давали їх взагалі. Навіть якщо юдеї зовні не поклонялися ідолам, серцями їхніми володів ідол користолубства, адже вони обкрадали Бога через жертви. Таким чином, замість того, щоб прославляти Бога серед язичників, юдеї безчестили Бога і підпадали під засудження Закону.

Обряд обрізання не спасає від осуду (2:25-29)

Багато людей, коли думають про те, як вони можуть спастися і постати перед Богом, покладають надію на якісь ритуальні дії і обряди. Головним предметом обговорення, про який говорить весь цей текст є обрізання. Обрізання було дане Аврааму, як символ Авраамового завіту. Буття 17:10 оповідає, що Бог встановив обрізання і сказав, що цей символ повинен виконувати Авраам і його нащадки. Обрізання було заповіддю для всіх фізичних нащадків Авраама. Надалі, євреї стали міцно пов'язувати обряд обрізання зі спасінням (Дії 15:1). Але, в Посланні до Римлян,

Павло говорить, що вчення про спасіння через ритуал обрізання є невірним і протирічить істинному Біблійному вченню про спасіння по вірі. На прикладі обрізання можна говорити і про інші ритуальні символи, які не можуть спасти людину.

В Римлянам 2:25-29 містяться п'ять характеристик релігійних символів, які показують вбогість ритуальної релігії.

Перша характеристика: умовна користь (2:25). Є певна умова, при виконанні якої обрізання принесе користь. В Мойсеевому Законі обрізання символізувало віддалення від гріха. В Кол. 2:11 Павло говорить про “скинення людського гріховного тіла в Христовім обрізанні”. Мова йде про видалення гріха. Ось в чому була суть цього релігійного обряду: він символізував віддалення від гріха. Павло показує: якщо людина збирається спастися через обрізання, то недостатньо просто виконувати цей обряд. Потрібно віддалитися від гріха, виконуючи Закон (2:25). Те ж саме можна сказати і про інші релігійні обряди. Обряди і символи не діють самі по собі, вони корисні при виконанні певних умов.

Друга характеристика: обмежена значимість (2:25б-26). Якщо чоловік виконав зовнішній ритуал обрізання, але, при цьому, він від себе не видаляє гріха, не виконує Закону, тоді символ обрізання йому не зараховується, тобто його обрізання буде розглядатися начебто його взагалі не було (2:25б). І навпаки, якщо чоловік не зробив обряд обрізання, але виконує те, що цей символ означає, то відсутність зовнішнього символу не порахується йому за гріх (2:26). Сам зовнішній символ обрізання має мінімальну значимість. Найбільшу значимість має те, що цей символ означає, а саме: віддалення від гріха і дотримання Божих заповідей. Якщо людина дотримується Божих заповідей, то його необрізання зараховується йому за обрізання. Символи ніколи не можуть бути важливішими за те, що вони символізують. Це стосується також хрещення і причастя.

Людина, надіючись на хрещення, може зіштовхнутися з тим, що її хрещення жодним чином не буде зараховано Богом. Якщо в людини не відбулося занурення в Ісуса Христа, не утворився союз з Христом, то їй немає користі від хрещення. Те ж саме можна сказати і про причастя.

Причастя не може бути важливішим за те, на що воно вказує і що воно символізує. Деякі люди думають наступним чином: якщо вони приймають причастя, то це, якимось чином, механічно, очистить їх від гріхів. Але, це невірно. Причастя символізує тіло і кров Христа. Якщо людина в своїй душі не приймає вірою тіло і кров Христа, тобто Його жертву, принесену за гріхи людей, то причастя такої людини зарахується їй в непричастя. Людина, приймаючи причастя, буде абсолютно непричетною до Божої церкви.

Третя характеристика: нульова перевага (2:27). Багато людей покладають надії на обряди, сподіваючись, що дотримання якогось обряду зупинить покарання Божого гніву на Господньому суді. Нажаль, обряди спасти не спроможні. Згідно Рим. 2:27 символ обрізання не дає переваги євреям на суді Божому. Теж саме стосується і інших символів. Хрещення не дає переваги на Божому суді. Причастя не дає переваги на Божому суді. Символи і обряди не дають жодної переваги, якщо людина не має внутрішньої сутності. Наприклад, жінка, яка покриває голову, не має від того користі, якщо

вона, при цьому, залишається сварливою і шкідливою.

Четверта характеристика: поверхнева сила (2:28-29). Євреї визначали приналежність до Божого народу на основі зовнішнього знаку - обрізання. Це приводило їх до ритуалізму. Був зміщений акцент з внутрішнього на зовнішнє, тобто, на зовнішній порожній формалізм. Дотримати обряд було набагато легше, ніж слідувати за своїм серцем, або робити те, що цей обряд означає. Але, перед Богом більше значення має те, що всередині, а не те, що назовні. Для Бога має значення не обряд, тому що його легко виконати без внутрішньої зміни. Для Бога важливо те, що всередині, в серці.

Перевага внутрішнього обрізання над зовнішнім обрядом обрізання багато разів підкреслюється в Писанні з часів Старого Заповіту (П. Зак. 10:16). Писання вимагає, щоб люди не тільки виконували зовнішні діяння, але, щоб в них, всередині серця відбулися зміни. Бог повинен виконати операцію на серці і тоді людина стає по - справжньою віруючою. В книзі пророка Єремії 4:4 пророк звертається до євреїв, говорячи, що їхнього зовнішнього обряду обрізання недостатньо.

Потрібно обрізання серця. Теж саме стосується і всіх інших символів і обрядів, які звершуються людськими руками.

П'ята характеристика: негарантована похвала (2:29б). Павло підкреслює, що обрізання серця матиме похвалу не від людей, а від Бога. Обрізання, яке робиться назовні, людськими руками, як обряд, матиме похвалу лише від людей, а не від Бога. Юдеї думали, що удостоюються похвали за те, що зберігали знак обрізання. Але, це могло їм забезпечити лише похвалу від людей, якщо обрізання не мало внутрішньої сутності, яку цей обряд повинен був символізувати і виражати. Бог дивиться на серце, і тому, на похвалу від Бога заслуговує те, що відбувається в душі людини. Символи і обряди не гарантують похвали від Бога, якщо вони звершуються лише зовнішньо і механічно.

В людині має відбутися внутрішня, духовна зміна, тому що лише це буде мати значення на Божому суді. Потрібно прийти до Христа з щирою вірою, з покайням в гріхах і з готовністю прийняти Його волю для свого життя. Знаючи, що люди не можуть спасти себе виконанням зовнішніх обрядів, Бог послав на

землю Ісуса Христа, Який заплатив на хресті за гріхи людей і може дати спасіння грішникам, що каються.

Заперечення євреїв стосовно Євангелії і відповіді на них (3:1-8)

Перший і другий розділи послання до Римлян подібні до судових слухань, на яких Бог - Суддя пред'являє звинувачення проти всього людства, як проти язичників, так і проти євреїв. Але, як відомо у обвинуваченої сторони, можуть виникнути аргументи у відповідь і, щоб їх вислухати влаштовуються судові дебати. Напочатку третього розділу, Павло переносить читачів саме в таку частину судового процесу, як дебати. Тут представлено декілька заперечень Павлових противників проти того Євангелія, яке він проповідував. Також тут представлені відповіді апостола Павла.

В 3:1-8 описані чотири заперечення Євангелію і відповіді апостола Павла на них.

Перше заперечення Євангелії: Євангеліє позбавляє сенсу вибрання юдейського народу в Старому Заповіті (3:1-2). В Старому Заповіті говориться, що Бог вибрав єврейський народ з

числа всіх народів землі (П. Зак. 10:14-15). Знаком цього особливого вибрання було обрізання, якого повинні були дотримуватися нащадки Авраама. Але, в другому розділі Павло переконав читачів, що факт вибрання єврейського народу і знак цього вибрання - обрізання, не виправдають євреїв на Божому суді автоматично, і не принесуть євреям спасіння. Павло писав, що для Бога на суді не буде важливим те, чи належить людина до нащадків Авраама, чи не належить. Але, якщо людина порушує Закон, то вона більш винна, ніж язичник, що Закон виконує. У зв'язку з цим виникає запитання: якщо моральний язичник знаходиться в кращому положенні перед Богом, ніж аморальний юдей, то який тоді сенс від вибрання і обрізання (3:1)? Павло відповідає у 3:2 і показує, що вибрання не гарантувало спасіння кожного юдея але, вибрання гарантувало те, що до юдеїв звучало Слово Боже через пророків. В жодного іншого народу не було істинного пророка. Всі пророки в старозавітні часи були лише в Ізраїлю. Навіть коли Бог звертався зі Своєю звісткою до інших народів, Він робив це через Ізраїльських пророків. Наприклад, до Ніневії Бог звертався через пророків Йону і Наума, до Едому - через

пророка Авдія, до Вавилону - через пророків Даниїла і Єзекіїля.

В тексті Рим. 9:4-5 Павло також говорить про особливі і унікальні переваги ізраїльського народу. В чому справжня перевага? Найголовніша духовна перевага, яка може бути в людини - це володіння Словом Божим. Слово Боже дає перевагу для віри (Рим.10:17). Якщо людина чує Слово Боже, вивчає його, знайомиться з ним, то в неї набагато більше шансів повірити. Натомість, якщо людина зовсім не знає Слова Божого, то її шанси набуті спасаючу віру в Євангелію близькі до нуля, тому що "віра від слухання, а слухання від Слова Божого" (Рим.10:17).

Слово Боже дає перевагу для спасіння (2 Тим. 3:15). Писання здатне дати необхідні пізнання для спасіння через віру в Христа.

В чому, зазвичай, люди бачать свою перевагу в духовній сфері? Хтось бачить перевагу в правильній церкві, хтось бачить перевагу в благочестивих батьках, хтось - в давності традицій. Насправді, все це не має великого значення. Єдина перевага - це володіння Божим Словом.

Друге заперечення Євангелію: Євангеліє анулює обіцянки, дані Ізраїлю в Старому Заповіті (3:3-4). Ще одне невірне розуміння Євангелії - це думка, що невірність єврейського народу, нібито, анулювала Божі обітниці, дані євреям в Старому Заповіті. Оскільки, старозавітній народ Божий Ізраїль виявився невірним, то тепер ці обітниці, нібито перейшли до церкви, яка замінила собою Ізраїль. Але, Павло вчить не так. Він категорично відкидає цю точку зору (3:4). Невірність юдеїв не анулювало Божі обітниці, що були дані цьому народові, тому що невірність з боку людини не може анулювати обіцяну вірність Бога (3:3). Більша частина єврейського народу не увірувала в Христа, не прийняла обітниць про Новий Заповіт, які були дані в старозавітних пророків. Але, невіра євреїв не знищить вірність Бога Божим обітницям, тому що Бог вірний і істинний, і те, що Він сказав є незмінним. Якщо Бог дав Ізраїлю якісь обітниці, то Він виконає ці обітниці над Ізраїлем, адже Бог вірний кожному Своему слову. Божий план стосовно Ізраїлю ще не закінчився (Рим. 11:17-29).

Третє заперечення Євангелію: Євангеліє, нібито, робить Божий гнів

неправедним (3:5-6). Перефразоване запитання юдея звучить так: “Якщо мій гріх дозволяє Божому характеру проявити себе у всій повноті, то чим тоді Бог незадоволений?” Як Бог може карати, коли, в той самий час, Він отримує вигоду, виявляючи Свою праведність в більшій мірі? Як Бог може засуджувати те, що приносить Йому славу? Якщо невіра Ізраїлю лише ще більше підкреслює Божу вірність, то, як Бог може гніватися на Ізраїль? Чи не буде Бог несправедливим, коли виявляє гнів? Адже, виходить, Ізраїль своєю невірою служить Божим цілям - прославленню Бога. Павло відповідає: “Зовсім ні” (3:6).

Четверте заперечення Євангелію: Євангеліє відкриває двері для продовження гріха (3:7-8). Давайте більше грішити, щоб Бог міг нас більше простити, і це звеличить Божу благодать. Павло каже, що “справедливий осуд на таких” (3:8). Гріх приносить лише зло.

Осуд всіх людей (3:9-20)

Цей уривок показує, що всі люди, незалежно від їхньої національності або релігії знаходяться під гріхом і не можуть спастися шляхом виконання Закону. Тут

показані: загальний діагноз людини; загальний стан всіх людей; загальний рецепт для всього людства.

Загальний діагноз (3:9)

В 3:9 говориться, що перед лицем Божого суду юдеї не мають жодної переваги над іншими народами. На суді Божому не буде привілейованих осіб. Перед ним всі є абсолютно рівними. В чому ж і юдеї, і язичники є рівними? В тому, що і юдеям, і язичникам поставлено однаковий діагноз: грішні перед Богом. І язичники, які не знають про істинного Бога і поклоняються творінню замість Творця і юдеї, які знають про істинного Бога, читають його об’явлення, і ті, і інші знаходяться під гріхом. Це спільний діагноз для всього людства: всі під гріхом.

Загальний стан всіх людей (3:10-18)

Наскільки сильно людина вражена хворобою гріха? Відповідь знаходиться в 3:10-18. Тут описується загальний стан людини. Перед цим був поставлений загальний діагноз всьому людству, а в 3:10-18 апостол Павло пояснює цей діагноз і описує гріховність людства більш детально. В 10, 11, 12 віршах Павло підкреслює

універсальну характеристику гріха. Характеристики, описані в 3:10-18 застосовні абсолютно до всіх людей, без виключення; ці характеристики стосуються всіх людей без Христа, до моменту їхнього духовного відродження. Даний уривок показує різні частини людського єства. Тут говориться про розум, про волю, про органи мови, про ноги, про очі. Цим підкреслюється, що гріх торкнувся всіх частин людини. Гріх гніздиться в самій глибині людського єства - в серці. Із гріховного серця гріхом охоплюються всі сфери людського життя: ноги, очі, мова, воля, розум. В людині немає нічого, по-справжньому доброго, що могло б людину спасти.

В людині немає праведності, достатньої для спасіння (3:10; Іс. 64:6). Навіть якщо деякі люди здаються більш праведними у порівнянні з іншими людьми, цієї праведності недостатньо для Бога. Для ілюстрації можна привести приклад змагання по стрибках через річку, шириною в декілька кілометрів. Хтось не стрибне навіть одного метра, більш сильний стрибне на два або три метри, спортсмени стрибають на дев'ять метрів. Але, навіть найкращий спортсмен, володар світового рекорду

не дострибне до іншого берега широкої річки.

Краща праведність самих благочестивих і порядних людей з усього людства не буде достатньою для Бога. Для того, щоб своєю праведністю заслужити спасіння, або удостоїтися того, щоби бути на небесах - потрібно бути досконалим, як досконалий Бог (Мв. 5:48). Людям це неможливо.

В людині немає розуму, достатнього для спасіння: “нема, хто розумів би” (3:11). Ніхто не має достатнього духовного розуміння, достатньої духовної проникливості, щоб осягнути Бога і осягнути шлях спасіння. В посланні до Ефесян 4:18 говориться, що невідроджені люди “запаморочені розумом”, тобто в розумі в них темрява.

В людини немає волі, достатньої для спасіння: “немає, хто Бога шукав би” (3:11). Пошук Бога - це характеристика волі, те, до чого направлені стремління людини. Бог торкається сердець багатьох людей, але не всі відгукуються на Божий заклик.

В людині немає послуху, достатнього для спасіння: “усі повідступали, разом стали непотрібні”

(3:12). Люди звернули з прямої дороги, пішли на помилкові і криві шляхи. Це характеризує непослух. Ходити прямим шляхом - це означає ходити шляхом послуху Богові і, навпаки, відступити з дороги - означає, бути Богові неслухняним. Слово “непотрібні”, буквально означає “зіпсовані”, “протухлі”. Якщо взяти шматок м'яса і залишити його на сонці, то через деякий час він стане протухлим, зіпсованим і його неможливо буде їсти. Він буде нездоровим і ядовитим. Подібно до цього, всі люди також стали морально зіпсованими і негідними.

В людині немає здібності творити добро, достатньої для спасіння: “нема добродетель, нема ні одного” (3:12). Дуже багато людей говорять про спасіння добрими ділами, але це нерозумно, адже в людині немає такої здібності творити добро, щоб бути абсолютно досконалою. Ділами спастися неможливо.

В людині немає слів, достатніх для спасіння (3:13-14). Ці вірші говорять про органи мови, якими є рот, губи, язик, горло. Вони повинні привести людину до спасіння, вимовивши сповідання віри. Органи мови повинні промовляти слова істини

і з цих органів повинно виходити прославлення Бога. Ці органи занечиснені гріхом.

“Гріб відкритий - їхнє горло” (3:13). В першому столітті, в Юдеї гробом була печера, висічена в скелі. В таку гробницю клали мертве тіло і закривали каменем. Що буде, якщо цю гробницю відкрити? Звідтіля буде тхнути смородом. Теж саме Павло говорить про людське горло. Воно схоже на гробницю, від якої відкотили камінь і увесь сморід мертвого тіла виринається назовні. Це показує, що уста людські занечиснені гріхом і в людини не залишається ніяких слів, які були б достатніми для спасіння.

В людини немає прагнень, достатніх для спасіння (3:15-17). Тут говориться про ноги і про шляхи. Це підкреслює те, куди людина йде. Ноги і шляхи характеризують те, до чого людина прагне і в яку сторону вона рухається. Люди прагнуть зла і не йдуть в сторону миру, але, навпаки, йдуть в протилежну сторону.

В людини немає мотивів, достатніх для спасіння: “нема страху Божого перед очима їхніми” (3:18). Страх Божий характеризує саму глибинну сторону людського єства, його мотиваційну частину. Людина діє, або по причині того, що боїться Бога і

бажає Йому догодити, або вона не боїться Бога і догоджає собі.

Отож, з даного опису людської природи видно, що гріх торкнувся всіх сторін людського життя. Всі люди без Христа знаходяться під гріхом.

Загальний рецепт (3:19-20)

Бог призначає рецепт для лікування або виправлення безнадійного стану людини (3:19-20). На основі Закону, потрібно визнати свій стан без Христа безнадійним. Також потрібно мовчати і нічого не говорити на своє виправдання у відповідь на законне Боже засудження. Визнати неможливість виправдання і спасіння завдяки виконанню Закону, адже шлях спасіння через Закон Біблія повністю відкидає (3:20). В Закону зовсім інша функція: “Законом бо гріх пізнається” (3:20). Закон був даний для того, щоб люди побачили себе безнадійними грішниками і почали шукати спасіння в Христі. Визнавши себе грішниками по Закону, люди повинні прийти до Христа Ісуса і шукати Його милості, тому що Христос заплатив за гріхи людей і може давати людям нове життя.

Єдиний шлях позбавлення від хвороби гріха - це не таблетки Закону, але це - пересадка праведності. Люди не мають своєї праведності, достатньої для спасіння. Потрібно пересадити цю праведність від Христа (Фил. 3:9). Людям не допоможуть ліки, щоб чуть - чуть покращити власну праведність. Потрібна повна заміна праведності, пересадка праведності від Ісуса Христа. Справжнє покаяння починається з того моменту, коли людина визнає себе абсолютно нікчемним, зіпсованим грішником.

Багатьох людей стримує від Христа не гріх, але їхня праведність. Багато людей зупиняються, так і не прийшовши до Христа за спасінням. Це відбувається не тому, що вони вважають себе грішниками, а тому, що вони вважають себе праведниками, або достатньо нормальними людьми. Потрібно прийти до Бога, щоб Бог взяв з грудей серце камінне, яке не любить Бога, і дав нове, живе серце, яке дихає надією на Ісуса Христа і б'ється в унісон з Божими бажаннями.

(продовження в наступному номері журналу)

Бібліографія

- Алворд, Брюс. Пасторские послания. Ирпень: Ирпенская Библейская Семинария, 2013.
- Барбиери, Луис, младший. «1 Послание к Тимофею». Толкование новозаветных посланий и Книги Откровения. Ред. Платон Харчлаа. Перевод Ирины Череватой. Ашфорд, Конн.: Славянское Миссионерское Издательство, 1992.
- Бентли, Майкл, Жить для Христа в языческом мире 1 и 2 Послание Петра, пер. с англ. Д.Ф. Ткаченко. Харьков: «Библос», 2002.
- Мак-Артур, Джон. Толкование книг Нового Завета, 1-е послание к Тимофею. Перевод О. Рубель. Славянское Евангельское Общество, 2002.
- _____. Толкование книг Нового Завета, 1-е послание к Петра. Перевод С. Омельченко. Славянское Евангельское Общество, 2004.
- Найт, Томас. Експозиція пасторських послань. Переклад з англійської Н. Дмитрияха. Вінниця: ВБІ, 2009.
- Новый Библейский Комментарий ч.3 , пер. с англ. А.А. Баев, Т.Г. Батухтина. Санкт - Петербург: «Мирт», 2001.
- «Одежда» в Словарь Библейских Образов, под общей редакцией Лиланда Райкена, Джеймса Уилхойта, Тремпера Лонгмана III, перевод Скороходов Б.А. С.-Петербург: «Библия для всех», 2008.
- Прокопенко, Алексей. Бытие: Комментарий. Санкт-Петербург: «Библия для всех», 2014.
- Роджерс-младший, Клеон Л. и Клеон Л. Роджерс III. Новый лингвистический и экзегетический ключ к греческому тексту Нового Завета. Редактор Ю.А. Цыганков. Перевод О. А. Рыбаковой. Санкт-Петербург: Издательство «Библия для всех», 2001.
- Ринекер, Фриц и Герхард Майер. Ред. Библейская энциклопедия Брокгауза. Пер. с нем. В. М. Иванова, А. А. Карельского и Д. В. Щедровицкого. Кременчуг, Укр.: «Християнська зоря», 1999.
- Уирсби, Уоррен, Комментарий на Ветхий Завет. Пер. с англ., О. А. Рыбаковой. Санкт-Петербург: «Библия для всех», 2011.

МИСТЕЦТВО НАВЧАТИСЯ

*Логвіненко Богдан Ігорович
Доктор філософії з соціальних та поведінкових наук
Декан факультету медіа служіння
Вінницької Біблійної Семінарії*

Основна проблема полягає в тому, що з самого початку нашого життя ми стикаємося зі стереотипом, що навчання - це складно, нудно та вимагає великих зусиль. Починаючи з дитячого садочка і закінчуючи університетом, ми оточені негативними уявленнями про навчальний процес, які створюють в нас страх і відчуття труднощів. Проте, справжня проблема не полягає в складності самого процесу навчання, а у тому, що нам не вдалося розвинути здатність досягати задоволення від самого акту навчання.

Існує кілька причин, які спричиняють цю ситуацію:

Страх, виниклий у дитинстві: Вже з самого молодого віку ми часто стикаємося з ситуаціями, коли навчання асоціюється зі страхом перед провалом, покаранням або невдачею. Ці негативні досвіди залишають в нас відбиток і впливають на наше ставлення до навчання у подальшому.

Нерозуміння потреби у навчанні: Багато людей не усвідомлюють, наскільки важливо та корисно навчатися протягом усього життя. Вони можуть підходити до навчання як до обов'язку, а не як до можливості розвиватися та збагачувати свій світогляд.

Неправильний підхід до навчання: Часто ми не маємо належного розуміння того, як ефективно навчатися. Відсутність відповідних навичок, стратегій та підходів може ускладнювати процес навчання і знижувати мотивацію.

У даному курсі ми пропонуємо розглянути основні причини страху та невпевненості, що пов'язані з навчанням, та отримати необхідні знання та відповіді на запитання "навіщо це мені потрібно". Метою курсу є надання інструментів та підтримки для того, щоб ви могли не лише отримувати користь від навчання, але й відчувати задоволення від цього процесу.

Від автора

Мені 30 років і на цей момент я маю диплом бакалавра, два магістра та диплом доктора філософії з соціальних та поведінкових наук, богословську освіту, велику кількість навичок, умінь та продовжую навчатися. Ні це не тому, що я безробітний або мені немає чим зайнятися – в мене двоє дітей, декілька місць роботи та багато громадської діяльності. Це тому що, мені подобається розвиватися, а процес навчання мені не приносить жодного дискомфорту.

Мій дід казав «знання не носити за плечима, але будь яка спеціальність це шматок хліба на старості» і діду можна довіряти, бо коли він перестав ходити – він сидючи шив капці для всіх нужденних із старого волоку і непотрібних речей. На сьогодні діда немає а капці зносити важко.

Саме тому, бачивши таке відношення до навчання багатьох хто мене оточував – я дуже переживав за цих людей, як вони будуть виживати не маючи освіти, додаткових навичок та спеціальностей.

Цією книгою хочу надихати всіх (в особливості) молодих людей – змінювати своє відношення до процесу отримання знань та по новому подивитися на старі страхи.

МИСТЕЦТВО НАВЧАТИСЯ

РОЗДІЛ 1. НАШІ УПЕРЕДЖЕННЯ

1.1 Знання це складно

Радянська система освіти не була ідеальною, хоч і можна зустріти багато протиріч цьому – однак практика та відсталість радянського

союзу від усього світу на 20-30 років кажуть про зовсім інше.

Звичайно, коли ми спогадуємо радянську систему освіти, ми можемо знайти як позитивні, так і негативні моменти. Але давайте визначимося: чи заслуговує ця система на свою славу у складності навчання?

Подивімося на це з іншого боку. Система освіти, безумовно, мала свої унікальні аспекти, але чи була вона

ідеальною? Важко сказати. З одного боку, вона забезпечила високий рівень загальної грамотності в населення. З іншого боку, ця система часто заповнювала учнів інформацією без можливості належного її усвідомлення та застосування.

Але давайте зупинимось на миті і подивимось на приклади зі світу літератури та науки, де автори вибивалися з-під впливу цього "упередження".

Знання - це ключ до безмежного потенціалу та вільного мислення. Проте, часто нам важко побачити це через призму наших упереджень, навмисних або ненавмисних. Подібно до вкрай заплутаної нитки, ми маємо розгорнути й розібратися в ситуації, перш ніж зможемо побачити справжню картину.

Минула система освіти, безсумнівно, залишила свій слід у сприйнятті навчання. Зазвичай, ми згадуємо про цю систему з сумом або навіть з обуренням, виносячи її як приклад того, що не слід робити. Але, можливо, час подивитися на це з іншого кута?

Що, якщо відвести гіркість минулого і зосередитися на тому, що дійсно було? Можливо, радянська

система освіти не була ідеальною, але чи можна визнати, що вона надихнула певні ідеї або стимулювала творчий підхід до навчання?

Одна з найбільших помилок, яку ми можемо собі дозволити, - це утримуватися від вивчення через страх перед невідомим. Справжня магія навчання полягає в процесі відкриття нового та розуміння. Схоже на подорож, де кожен крок веде нас до нових горизонтів та можливостей.

Одним із перших міфів, який треба розвіяти, є ідея, що навчання завжди пов'язане зі складністю. Проте, погляньмо на приклади успішних особистостей, які довели, що навчання може бути захоплюючим та веселим процесом. Так, Річард Фейнман, відомий фізик та нобелівський лауреат, завжди наголошував на важливості веселощів та радості в навчанні. Він зазначав, що, якщо ми насправді цікавимося чимось, то навіть найскладніші поняття можуть стати зрозумілими та захопливими.

Чому ж цей міф не відповідає дійсності?

Пізнання - природна потреба людини. З самого раннього віку ми прагнемо досліджувати світ навколо себе, ставити питання та шукати

відповіді. Ця цікавість є рушійною силою нашого розвитку.

Мозок людини створений для навчання. Він володіє неймовірною пластичністю та здатністю адаптуватися до нових умов. Завдяки цьому ми можемо опановувати нові навички, вивчати мови та розширювати свій кругозір.

Існує безліч способів навчання. Кожна людина має свої індивідуальні особливості сприйняття інформації. Деякі краще засвоюють матеріал візуально, інші - на слух, а треті - через практику. Вибір правильного методу навчання робить процес більш легким та цікавим.

Сучасні технології полегшують доступ до знань. Сьогодні ми маємо доступ до безмежних джерел інформації: книг, статей, відео, онлайн-курсів та лекцій. Це дозволяє нам вивчати будь-які теми, що нас цікавлять, у зручний час та в зручному місці.

Реальні приклади

Ілон Маск: Всесвітньо відомий підприємець та винахідник Ілон Маск не має вищої освіти в галузі інженерії, яка лежить в основі його успішних проєктів. Він самостійно вивчав необхідні знання, використовуючи

книги, статті та спілкування з фахівцями.

Меттью Адлер: Американський письменник та популяризатор науки Меттью Адлер у своїй книзі "Мистецтво читати" стверджує, що читання не повинне бути нудним та виснажливим процесом. Він пропонує читачам активний підхід до сприйняття інформації, який робить читання більш цікавим та ефективним.

Барбара Оклі: Професор нейробіології Барбара Оклі у своїй книзі "Митці навчання" описує принципи роботи мозку та дає практичні поради щодо того, як зробити навчання більш ефективним. Її методики допомагають людям покращити пам'ять, концентрацію уваги та мотивацію до навчання.

Процес отримання знань не обов'язково має бути складним та виснажливим. Завдяки природній цікавості, пластичності мозку, різноманіттю методів навчання та доступності інформації кожна людина може зробити навчання легким, цікавим та ефективним.

Пам'ятайте:

Навчання - це не про запам'ятовування фактів, а про розуміння принципів та зв'язків.

Не бійтеся помилок. Помилки - це природна частина процесу навчання.

Ставте перед собою реальні цілі та розбивайте їх на менші кроки.

Використовуйте різні методи навчання, щоб знайти те, що підходить саме вам.

Не здавайтеся! Навчання - це подорож, яка може принести вам багато користі та задоволення.

Переконавшись у тому, що процес отримання знань не є складним, ви зможете відкрити для себе нові можливості та досягти успіху у всіх сферах життя.

1.2 Знання це не для всіх

Я маю такі переконання, що людині не цікаво те що не зрозуміло. Якщо людина витратить частинку свого часу щоб розібратися в чомусь то в часом їй це сподобається а ще з часом вона буде отримувати задоволення від процесу, а ще через час вона не зможе без цього.

Розуміння того, що людина зазвичай цінує те, над чим працює, може бути ключовим фактором для розвитку позитивного ставлення до

навчання. Давайте докладніше розглянемо цей механізм.

Перше, що важливо зрозуміти, - це ідея, що людина часто цікавиться тим, що вона розуміє. Це протиставлення відчуття невпевненості, яке виникає, коли щось здається незрозумілим. Наприклад, коли ми зіткнемося з новим предметом або концепцією, може здатися, що вона складна або нецікава. Проте, коли ми зрозуміємо цю тему або отримаємо з неї задоволення, наше ставлення може змінитися.

Одним з прикладів цього може бути досвід вивчення мови. На початку шляху вивчення нової мови може здатися, що це складний процес і немає ніякої задоволення від зусиль, які необхідно вкласти. Проте, по мірі набуття знань і розвитку навичок у мові, людина може почати відчувати радість від використання мови, розуміння різноманітних висловів та можливість спілкуватися з новими людьми.

Існують численні приклади відомих особистостей, які підтверджують цю ідею. Наприклад, вчений і письменник Карл Саган відомий своєю пристрасстю до вивчення космосу та астрономії. Він вкладав час та зусилля в дослідження

небесних тіл, і його величезні досягнення в цій галузі відображають його глибоку захопленість та задоволення від вивчення.

Також варто згадати імпресаріо Ельона Маска, який продовжує активно вивчати нові технології та наукові концепції, не зупиняючись на своїх досягненнях у сфері підприємництва. Він вважає навчання невід'ємною частиною свого життя і постійно ставить перед собою нові цілі в цьому напрямку.

Існує поширений міф, який стверджує, що знання є привілеєм лише обраних. Проте, цей міф потребує розвіяння, оскільки кожна людина має потенціал для отримання та розвитку знань. Давайте розглянемо це з іншого боку, подивившись на приклади відомих особистостей, які довели, що знання доступне для всіх.

Одним із прикладів є історія Малали Юсуфзай, юного пакистанського активіста, який бореться за право на освіту для всіх дівчат. Після того, як її атакували таліби, вона не тільки пережила цей жахливий випадок, але й продовжила свою боротьбу за права на навчання. Її історія свідчить про те, що навчання не має бути привілеєм лише обраних, але повинно бути доступним для

кожної людини, незалежно від її статусу чи походження.

Далі, давайте звернемося до праці Бена Карсона, відомого американського хірурга та письменника, який виріс в бідному сімейному оточенні та мав проблеми з навчанням у школі. Однак завдяки наполегливості, самодисципліні та бажанню навчатися він став відомим лікарем та науковцем. Його історія показує, що навчання може бути доступним для кожної людини, якщо вона має на це бажання та відданість.

Додатково, варто взяти на увагу історію Майкла Овіці, хлопця з інтелектуальними вадами, який завдяки своїй страсті до комп'ютерів та навчанню став відомим програмістом та підприємцем. Його успіх свідчить про те, що знання не має меж та може бути досягнутим для кожної людини, незалежно від її здібностей чи обставин.

Отже, знання - це не привілеї лише обраних, але надія для кожної людини на саморозвиток, зростання та досягнення мрій. Розвиваючи доступність навчання та сприяючи розвитку освіти, ми можемо створити краще та більш рівноправне суспільство для всіх.

Тож на жаль, у деяких людей склалася хибна думка, що знання та освіта доступні не всім. Цей міф часто ґрунтується на упереджених уявленнях про здібності та можливості людей.

Чому ж твердження про те, що знання не для всіх, не відповідає дійсності?

1. Всі люди мають здібності до навчання. Мозок людини володіє неймовірною пластичністю та здатністю адаптуватися до нових умов. Це означає, що кожна людина може опановувати нові знання та навички, незалежно від віку, походження чи соціального статусу.
2. Доступ до знань став ширшим, ніж будь-коли. Завдяки розвитку сучасних технологій інформація стала доступною для всіх. Ми маємо доступ до безмежних джерел знань: книг, статей, відео, онлайн-курсів та лекцій.
3. Існує безліч способів навчання. Кожна людина має свої індивідуальні особливості сприйняття інформації. Деякі краще засвоюють матеріал візуально, інші - на слух, а треті - через практику. Вибір правильного

методу навчання робить процес більш легким та цікавим.

4. Навчання може бути корисним для всіх. Незалежно від того, які цілі ви перед собою ставите, знання та навички, які ви здобудете, допоможуть вам покращити своє життя.

Статистичні дані

- Рівень грамотності у світі постійно зростає. За даними ЮНЕСКО, у 2015 році рівень грамотності серед дорослих у світі становив 86%. Це на 15% більше, ніж у 1990 році.
- Все більше людей здобувають вищу освіту. За даними OECD, у 2018 році частка людей віком 25-64 років, які мають вищу освіту, становила 46%. Це на 10% більше, ніж у 2000 році.
- Навчання протягом життя стає все більш поширеним. За даними дослідження Pew Research Center, у 2018 році 67% дорослих у США брали участь у навчанні та розвитку протягом останнього року.

Реальні приклади

- Малала Юсуфзай: Пакистанська активістка за освіту жінок, лауреатка Нобелівської премії

миру. Малала була застрелена талібами за те, що виступала за право дівчат на освіту. Незважаючи на це, вона продовжила свою боротьбу і стала символом надії для мільйонів людей по всьому світу.

- Лі Цзюнь: Китайський підприємець, засновник Xiaomi. Лі Цзюнь народився у бідній сім'ї і не мав можливості здобути вищу освіту. Проте він зумів самостійно вивчити програмування та створити одну з найуспішніших технологічних компаній у світі.

Твердження про те, що знання не для всіх, є хибним. Кожна людина має здібності до навчання та може здобути знання, які їй необхідні. Завдяки доступності інформації та різноманіттю методів навчання освіта стала доступною для всіх.

Пам'ятайте:

- Ніколи не пізно вчитися.
- Навчання може бути корисним для всіх.
- Знання та навички, які ви здобудете, допоможуть вам покращити своє життя.

1.3 Якщо не дано, то і навчитися неможливо

Уявлення про те, що навчання є можливим лише для обдарованих або тих, хто має природні здібності, - це міф, який перешкоджає багатьом людям розкрити свій потенціал та досягти успіху в житті. Відмовившись від цього уявлення, ми можемо побачити, що кожна людина має здатність до навчання та розвитку, якщо вона має відповідне бажання та мотивацію.

Поглянемо на історію Нельсона Мандели, легендарного протиапартеїдного борця та першого президента Південної Африки. Мандела провів багато років ув'язнений за свою боротьбу за рівні права та справедливість, але його навчання та саморозвиток не припинялися навіть у найважчі періоди його життя. Його приклад свідчить про те, що навчання та розвиток можливі навіть у найтяжчі часи, якщо є бажання та воля до розвитку.

Отже, розуміння того, що кожна людина має потенціал для навчання та розвитку, є ключем до розкриття власних можливостей та досягнення успіху у житті. Намагаючись

відкинути упередження та вірити у власні можливості, ми можемо відкрити для себе нові горизонти та досягти найвищих вершин у своєму розвитку.

Тому ж твердження про те, що "якщо не дано, то й навчитися неможливо", не відповідає дійсності?

1. Мозок людини володіє неймовірною пластичністю. Це означає, що він здатний змінюватися та адаптуватися протягом життя. Завдяки цій властивості ми можемо опановувати нові знання та навички, незалежно від наших вроджених здібностей.
2. Навчання - це не просто запам'ятовування інформації. Це складний процес, який включає в себе розуміння, аналіз, критичне мислення та творче вирішення проблем.
3. Існує безліч способів навчання. Кожна людина має свої індивідуальні особливості сприйняття інформації. Деякі краще засвоюють матеріал візуально, інші - на слух, а треті - через практику. Вибір правильного методу навчання робить процес більш легким та цікавим.

4. Навіть найвидатніші люди не з'явилися на світ готовими геніями. Вони досягли успіху завдяки наполегливій праці, самодисципліні та бажанню вчитися.

Реальні приклади

- Альберт Ейнштейн: Відомий фізик та один з найвидатніших вчених ХХ століття. У дитинстві Ейнштейна вважали повільним та нездатним до навчання. Він не навчився читати до 7 років, а в школі його часто критикували вчителі. Проте завдяки наполегливій праці та цікавості до світу Ейнштейн зумів зробити революційні відкриття, які змінили наше уявлення про Всесвіт.
- Томас Едісон: Винахідник лампи розжарювання та багатьох інших корисних винаходів. Едісон не мав формальної освіти і був виключений зі школи за погану поведінку. Проте він не здався і продовжував самостійно вивчати науку та проводити дослідження. Завдяки своїй наполегливості та винахідливості Едісон став одним з найуспішніших винахідників в історії.

- Опра Уїнфрі: Американська телеведуча, актриса, продюсер та письменниця. Опра Уїнфрі народилася в бідній сім'ї і зазнала багато труднощів у дитинстві. Проте вона не втратила віри в себе і продовжувала йти до своїх мрій. Завдяки таланту, працьовитості та рішучості Опра Уїнфрі стала однією з найуспішніших жінок у світі.

Твердження про те, що "якщо не дано, то й навчитися неможливо", є хибним. Мозок людини володіє неймовірною пластичністю, що дозволяє нам опановувати нові знання та навички, незалежно від наших вроджених здібностей. Навчання - це складний процес, який залежить від багатьох факторів, включаючи методи навчання, мотивацію та наполегливість. Навіть найвидатніші люди не з'явилися на світ готовими геніями. Вони досягли успіху завдяки наполегливій праці, самодисципліні та бажанню вчитися.

Висновки по розділу:

Знання, як виявилось, не є привілеєм лише обраних. Історії видатних особистостей, таких як Томас Едісон, Джоан Роулінг та Альберт Ейнштейн, показують, що навчання та розвиток можливі для

кожної людини, незалежно від її початкових можливостей чи обставин. Відмовившись від упереджень та прийнявши бажання та наполегливість, ми можемо досягти найвищих вершин у своєму розвитку та досягненнях.

Кожна людина має потенціал для навчання та розвитку, якщо вона має відповідне бажання та мотивацію. Історія видатних особистостей, таких як Стівен Хокінг та Нельсон Мандела, свідчить про те, що навчання та розвиток можливі навіть у найтяжчі часи, якщо є бажання та воля до розвитку. Розуміння того, що кожна людина має потенціал для навчання та розвитку, є ключем до розкриття власних можливостей та досягнення успіху у житті.

Отже, знання - це не привілеї лише обраних або обдарованих. Кожен може розширити свій кругозір, навчитися новому та розвиватися, якщо він має відповідну мотивацію та наполегливість. Відкриваючи для себе можливості навчання та розвитку, ми відкриваємо для себе нові горизонти та створюємо умови для досягнення своїх цілей та мрій.

Процес отримання знань не обов'язково має бути складним. Завдяки природній цікавості,

пластичності мозку, різноманіттю методів навчання та доступності інформації кожна людина може зробити навчання легким, цікавим та ефективним.

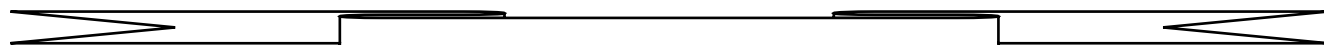
Знання та освіта доступні для всіх. Рівень грамотності та доступ до інформації постійно зростають, що робить освіту більш доступною для людей з будь-яким походженням та соціальним статусом.

Мозок людини здатний до неймовірної пластичності. Це означає, що ми можемо опановувати нові знання та навички, незалежно від наших вроджених здібностей. Навчання - це не просто запам'ятовування інформації, а

складний процес, який залежить від багатьох факторів, включаючи методи навчання, мотивацію та наполегливість.

Віра в хибні уявлення про навчання може призвести до того, що люди здаються, не спробувавши, або вважають себе нездатними на більше. Важливо пам'ятати, що всі люди мають здібності до навчання та розвитку. Завдяки наполегливій праці, самодисципліні та бажанню вчитися кожна людина може досягти успіху в будь-якій сфері життя.

(продовження в наступному номері журналу)

Бібліографія

Brown, P. C., Roediger III, H. L., & McDaniel, M. A. (2014). Make It Stick: The Science of Successful Learning. Harvard University Press.

Dweck, C. S. (2006). Mindset: The New Psychology of Success. Random House.

Oakley, B. (2014). A Mind for Numbers: How to Excel at Math and Science (Even If You Flunked Algebra). TarcherPerigee.

Wagner, T., & Dintersmith, T. (2015). Most Likely to Succeed: Preparing Our Kids for the Innovation Era. Scribner.

Оклі, Б. (2018). Навчитися вчитися. Як запустити свій мозок на повну. Наш Формат.

Вайцкин, Дж. (2007). Искусство учиться. Как стать лучшим в любом деле. Манн, Иванов и Фербер.

ЕКСПОЗИЦІЯ КН. ДАНИЇЛА. ЧАСТИНА 1

Ліпич Віталій Володимирович
Бакалавр пасторського служіння
Декан молодіжної програми in Lumin Scriptura

Відкрити Книгу Даниїла означає потрапити в дивний та чудовий світ. Книга Даниїла це – розповідь про те, як можна жити за вірою у вогні жажливих випробувань та в оточенні найлютіших ворогів, покладаючись на всевладного Бога, який керує ходом історії та нашого життя.

Практичну важливість книги пророка Даниїла для нашого життя складно переоцінити. Ми живемо в час війни. Страх, тривога і невизначеність наповнюють наші серця смутком і безпорадністю. В такі моменти нам потрібна опора, щось, що дало би спокій. Такою опорою є істина про Божественний суверенітет. Книга пророка Даниїла навчає, що навіть якщо наш світ руйнується, Бог все ще всім керує. Вивчення цієї книги здатне заспокоїти наші турботливі серця. Адже як сказав Сперджен "Божественний суверенітет – це подушка, на якій дитя Боже у повному спокої схиляє вночі свою голову".

Особливості книги

В єврейському каноні книга відноситься до розділу Писання, а не до пророків. Єврейські вчені відносять її до розділу «Писання», а не до «Пророків», оскільки її автор був державним діячем, а не пророком. Однак, оскільки Даниїл мав дар передбачення, Новий Завіт називає його "пророком" (Мт. 24:15).

В оригіналі книга написана на двох мовах:

Єврейська (1:1-2:3 і 8-12)

Арамейська (2:4 «А халдеї говорили цареві по-арамейському» - 7:28)

Чому Даниїл писав на двох мовах?

По-перше, в Вавилоні говорили арамейською мовою. Це був громадський язык вавилонської імперії.

По-друге, цікаво зауважити, що ті частини книги, які більш торкаються історії Ізраїлю, написані єврейською мовою, а ті, які більше торкаються історії світових держав, арамейською.

Можна зробити ще таке припущення, що, оскільки арамейська мова була мовою міжнародного спілкування, і оскільки велику частину своєї книги Даниїл написав саме арамейською, то, можливо, він переслідував євангелізаційну ціль.

Дата написання

Існує дві думки:

536 -530 р. до Р.Х. (рання дата). Точка зору консервативних авторів.

165 р. до Р.Х. (пізня дата). Точка зору лібералів.

Пізня дата появилася тому, що деякі так звані «богослови» сказали: «Не може бути, щоб чоловік міг так точно передбачити події майбутнього». Ці люди сказали, що автор писав, дивлячись в минуле, а не в майбутнє.

Тема книги

Головною темою книги пророка Даниїла є всевладдя Бога, тобто істина про те, що Господь керує всесвітом! Темою Божого всевладдя пронизана вся книга Даниїла. Отже, головний урок, якому нас навчає ця книга, полягає в тім, що навіть якщо все навколо розвалюється, Бог все одно всім керує. Всевладдя чи суверенітет Бога означає, що Він є верховним Володарем, Який править усім. В своїй книзі «Суверенітет Бога» Артур Пінк пояснює, що ми маємо на увазі, кажучи, що Бог суверенний. Він пише:

«Ми маємо на увазі перевагу Бога, царство Бога, верховенство Бога. Сказати, що Бог суверенний – це означає заявити, що Бог є Богом. Сказати, що Бог суверенний, означає проголосити, що Він є Всевишній, який чинить за Своєю волею у війнстві небесному і серед мешканців землі, так що ніхто не може зупинити Його руку або сказати Йому: «Що Ти робиш?» (Дан. 4:35). Сказати, що Бог суверенний, означає заявити, що Він Всемогутній, Володар усієї влади на небі і на землі, так що ніхто не може перемогти Його шляхи, перешкодити Його наміру

або протистояти Його волі. Сказати, що Бог суверенний, означає заявити, що Він є «Пан між народами» (Пс. 21:29), встановлює царства, руйнує імперії і визначає хід династій так, як Йому до вподоби. Сказати, що Бог суверенний, означає заявити, що Він є «Єдиний міцний, Цар царів і Господь панів» (1 Тим. 6:15). Таким є Бог Біблії».

Джоел Біке пише, що Божественний суверенітет «це одна з найбільших доктрин Біблії, яка пронизує її сторінки. Це живильний корінь побожності та втіхи віруючого, а також міцний фундамент його надії». Іншими словами, істина про всевладдя Бога – це не суха догма, відірвана від практичного життя, навпаки, це доктрина, яка несе найбільшу утіху для християнина.

Богословські теми

Верховна влада Бога (1:2, 9, 17; розділи 2, 4, 5)

Страждання за віру. Політичні рухи спричиняють страждання (Дан. 1:2); вірність Богові викликає переслідування у ворожому середовищі (3:8-23; 6:3-12); організована опозиція Божій справі буде з боку добре озброєних ворогів, які, здавалося б, переможуть (7:21-25; 8:23-25; 9:26; 11:36-45)

Ясне нагадування майбутнього воскресіння з мертвих в СЗ (12:1-3)

Кінцева перемога Царства Божого і пришествя Месії-Царя

Структура книги

Загалом існує два способи окреслити структуру книги Даниїла: традиційний/змістовний підхід і лінгвістичний підхід. Ми будемо притримуватися лінгвістичного підходу.

Лінгвістичний підхід виглядає наступним чином:

	Вступ: всевладдя Бога в житті окремих людей (на івриті)	1
	Всеvладдя Бога в історії язичницьких народів (арамейською)	2-7

	Всеволоддя Бога в історії Ізраїлю (на івриті)	8-12

Книга Даниїла

ВСТУП: ВСЕВЛАДДЯ БОГА В ЖИТТІ ОКРЕМИХ ЛЮДЕЙ

Розділ 1 – Бог владарює над випробуваннями

Перший розділ книги розповідає про нове життя і перше випробування Даниїла. Однак, важливо зазначити, що не Даниїл, а Бог є ключовою дійовою особою як першого, так і наступних розділів. Головна ідея першого розділу полягає в тому, що Господь владарює над випробуваннями. Ця ідея чітко позначена в тексті за допомогою трьохразового використання єврейського слова **נָתַן** (*натан*), яке в нас перекладене як «дав». Цим словом Даниїл підкреслює Божественний суверенітет над обставинами і людьми. Бог «дав» Йоякіма в руку Навуходоносора (2); «дав» Даниїлові ласку та милість перед начальником євнухів (9); «дав» юнакам пізнання та

розуміння (17). Таким чином, за трьома подіями стоїть Божий дар: Успіх Навуходоносора в облозі Єрусалиму, успіх Даниїла в переговорах з начальником і успіх юнаків у навчанні. Ефект теми «Божого дару» протягом усього розділу полягає в тому, щоб нагадати нам, хто насправді контролює події життя Даниїла, не кажучи вже про долю Божого народу в цілому.

Перший розділ розкриває три істини про Боже владарювання над випробуваннями.

I. БОГ ПРИЗНАЧАЄ ВИПРОБУВАННЯ (1:1-7)

В тексті показано декілька обставин, які стали випробуванням для молодих друзів.

Переселення

В Даниїла 1:1-2 приводиться історична довідка про Божий суд над юдейським царством, в результаті

якого Даниїла та його друзі опинилися у вигнанні.

Перший текст розповідає про те, *коли і що* відбулося: **«За третього року царювання Йоякіма, Юдиного царя, прийшов Навуходоносор, цар вавилонський, до Єрусалиму, та й обліг його»** (1:1). «Третій рік царювання Йоякіма» – це 605 р. до Р.Х. В 931 році єдине ізраїльське царство розділилося на два незалежних: північне (Ізраїль, столиця Самарія), і південне (Юдея, столиця Єрусалим). В північному царстві не було жодного благочестивого царя. В 722 р. до Р.Х. північне царство перестало існувати, воно було зруйноване асирійцями. В результаті всі 10 колін відправились в полон. В південному царстві періодично появлялися благочестиві царі, однак було багато і нечестивих. Тому Бог через деякий час судить і Юдею через вавилонян. **Дата 605 рік** – це перша з трьох осад Єрусалиму вавилонянами, яка також згадана у 2 Цар. 24:1 та 2 Хр. 36:6, 7. Таким чином, 605 рік – це і є «третій рік правління Йоякіма», 17-го юдейського царя і старшого сина царя Йосії. Друга осада відбулася в 597 році, під час якої до полону був забраний пророк Єзекїїль. Третя в 586 році, коли храм і місто Єрусалим були повністю знищені.

«Прийшов... та й обліг». Сам факт того, що прийшов завойовник, вказує на Божий суд. Бог неодноразово попереджав Свій народ, що якщо вони відвернуться від Нього, то буде суд – прийде ворожа армія і осадить Єрусалим (див. Суд. 2:11-15). «Єврейське слово **לָכַד** (*цур*), перекладене як «обліг», має значення **«зв'язувати, зав'язувати, замикати»**. Це слово використовувалося, коли, до прикладу, потрібно було зав'язати мішок, щоб він не розв'язався. Таким чином, Навуходоносор оточив місто або взяв його в тісне кільце.

Військова кампанія Навуходоносора мала успіх. На честь своєї перемоги він приніс трофеї у вигляді посуду Божого дому. Посуд Божого дому – це велика святиня. Лише священики могли доторкатися до нього. У стародавньому світі кожна армія боролася під прапором/ім'ям свого бога. Відповідно, перемога у битві демонструвала перевагу одного бога над іншим. Таким чином, з точки зору релігії того часу падіння Єрусалиму виглядало як перемога язичницьких богів над істинним Богом Ізраїлю. **«посуд відправив до скарбничного дому свого бога»** - оскільки боги зазвичай мали власні окремі храми, то ця фраза, ймовірно, відноситься до

певного божества, можливо, Мардука, верховного бога Вавилону, або сина Мардука Набу, на честь якого був названий Навуходоносор.

На початку другої вірша стоїть важлива фраза «**дав Господь**», яка показує, що не військова міць чи блиск Навуходоносора призвели до падіння Єрусалиму, а суверенна воля Бога. Це вказівка на те, що все, що відбулося з Єрусалимом, Даниїлом і його товаришами, є частиною Божого плану, і що Бог володіє ситуацією. «На те, що Бог повністю володів ситуацією, вказує також вибране автором ім'я для позначення Бога. Слово «Господь» перекладене не як Яхве, а як Адонай, і цей факт є важливим. Адонай означає «Владика, правитель або суверен». Використовуючи цей вираз, Даниїл підкреслював суверенітет Бога, що є домінуючою темою книги». **«Дав Господь в його руку»**. «Рука» часто вживається ідіоматично для позначення влади та авторитету. Бог у Своїй суверенності дозволив Навуходоносоріві прийти на Юдею і віддав її в його руку.

Таким чином, Божа рука керує справами як народів, так і окремих людей. Він суверенний цар, Який повністю контролює події. Вже з

перших віршів стає зрозуміло, що основне завдання книги Даниїла – зміцнити віру в те, що суверенітет Бога набагато перевершує владу навіть наймогутніших людських правителів.

Відбір

Навуходоносор не лише конфіскував святі речі з храму, але також знатних, гарних і розумних юдейських юнаків. В пророка Ісаї сказано: **«А з синів твоїх, що вийдуть із тебе, яких ти породити, заберуть, і вони будуть євнухами в палатах вавилонського царя!»** (Іс. 39:7).

Критерії відбору

Походження – **«І сказав цар до Ашпеназа, начальника його євнухів, щоб привести з Ізраїлевих синів, і з царського, і з шляхетського роду...»** (36).

«Ім'я Ашпеназ може походити від давньоперського слова, що означає «корчмар» або «господар». Воно могло бути назвою посади, а не особистим ім'ям, але зустрічається як особисте ім'я в арамейському написі, датованому приблизно 600 р. до н.е.».

Євнух – це переклад єврейського слова עֲבָדָה (*caric*), яке може означати буквально євнуха (пор. Іс. 56:3), але

цей термін також використовувався в загальному значенні для позначення будь-якої посадової особи. Наприклад, цей же вираз описує єгипетського чиновника Потіфара, який був одружений (Бут. 37:36). Арчер вказує, що *sārīs* походить від аккадського *ša rēši šarri* ("той, хто з голови царя") і "не мав первісного значення сексуального безсилля". Тому, можливо, не варто вважати, що Ашпеназ або Даниїл і троє його друзів були буквально євнухами. А оскільки цар хотів юнаків, які були «без жодної фізичної вади», то можна припустити, що вони не були понівечені таким чином.

Юнаки повинні були бути «з царського і з шляхетського роду», тобто з царської благородної родини або з князів. Іншими словами, з єврейської знаті.

Зовнішні дані – «юнаків, що нема в них жодної вади, і вони вродливого вигляду» (4а).

Слово «вада» лише один раз використовується у книзі і означає фізичний недолік чи дефект.

Вродливий вигляд – тобто гарні та фізично здорові.

Розумові здібності – «та розумні в усякій мудрості, і здібні до знання, і розуміють науку» (4б).

«розумні в усякій мудрості» - ці слова описують проникливу та розуміючу людину, яка має талант до управління та вчительства.

«здібні до знання» - мається на увазі академічна підготовка. Очевидно, що шукали тих, хто вже мав якусь базу знань. Як правило, усі юнаки благородного походження мали початкову освіту.

«розуміють науку» - це означає «мають навичку до пізнання». Це люди, які можуть стати експертом і знавцем у якійсь галузі.

Мета відбору

«...щоб у них була моторність служити в царському палаці, і щоб навчати їх книг та мови халдеїв» (4в). «моторність служити в царському палаці» - ця фраза буквально означає «хто [мав] силу стояти в царському палаці». «Стояти» перед царем – це ідіома для позначення служіння перед царем.

У книзі Даниїла термін «халдей» вживається у двох значеннях. Він може позначати групу людей, визначену географічно як тих, що оселилися в південному Вавилоні біля Перської затоки. Він також означає професійний клас людей, відомих

своєю роботою в астрології, тлумачення снів, ворожінні та магії.

Програма їхнього навчання становила вивчення:

Книг

Тяжко з упевненістю сказати, які саме книги вони вивчали. Але цілком можливо, що це були книги вчених, таємнознавців та волхвів. До прикладу, була своя спеціальна література щодо виявлення небезпек та описом обрядів, які мають захистити від потенційного зла.

Мови

Вавилоняни говорили аккадською мовою: це була складна і стародавня мова, в якій використовувався клинопис, де кожен символ позначав склад. Значна частина канонічної літератури вавилонян була написана аккадською мовою, тому переписувачам та різним фахівцям необхідно було вивчати її. Але розмовною мовою на той час була арамейська, що мала алфавітну систему схожу на єврейську мову.

Отож, мета Навуходоносора була в тому, щоб підготувати добрих фахівців у всіх галузях для процвітання своєї імперії. Хоча така

освіта сама по собі не порушувала релігійних переконань єврейських юнаків, їхнє оточення та обставини незабаром поставили їх перед справжніми випробуваннями.

Виховання

«І призначив їм цар щоденну поживу, з царської їжі та з вина, що сам його пив, а на їхнє виховання три роки, а по закінченні їх стануть вони перед царським обличчям» (1:5). Яка саме їжа була призначена майбутнім студентам, встановити складно, але очевидно, що вона була нечистою у розумінні єврейських юнаків. Це стало проблемою для них, випробуванням (Вих. 34:15; Лев. 17:10-14).

В 6-7 текстах сказано, що юнакам навіть дали нові імена: **«І були серед них з Юдиних синів Даниїл, Ананія, Мисаїл та Азарія. А начальник евнухів дав їм інші імена, і дав Даниїлові ім'я Валтасар, а Ананії Шадрах, а Мисаїлові Мешах, а Азарії Авед-Него».** Зміна чийогось імені була одним із способів, яким завойовник виражав свою владу.

Єврейське ім'я	Значення	Вавилонське ім'я	Значення
Даніїл	Бог мій суддя	Валтасар	Хай захистить Бел твоє життя. Бел або Віл, означає «верховний владика», головне божество Вавилону як бог сонця та світла
Ананія	Бог дарував чи Бог повний благодаті	Шадрах	Повеління Аку
Мисаїл	Хто подібний Богові	Мешах	Той, хто подібний Аку
Азарія	Яхве допоміг	Авед-Неґо	слуга бога Неґо, який вважався вавилонським богом мудрості

Цікаво зауважити, що всі єврейські імена закінчуються на *іл* або *ія*, вказуючи на зв'язок із Богом.

Отож, в результаті переселення, а також наказу царя про відбір і виховання обставини життя чотирьох молодих друзів сильно змінилися. Вони зіткнулися з обставинами, які спокушували їх забути про Бога Ізраїля, обставини, які мали випробувати їхню віру.

Це не було випробування матеріалізмом, адже вони мали все необхідне. Це не було випробування гонінням – їх ніхто не переслідував. Це було більш вишукане та витончене випробування – комфортне життя, якісна освіта, престижна робота та високий соціальний статус. І все

сприяло тому, щоб ці молоді юнаки забули про свого Бога.

Отож, перша істина про владарювання Бога над випробуванням полягає в тому, що Він призначає чи посилає випробування. Він призначає і допускає різні події, які часто нам не зрозумілі, але Він діє в рамках Свого плану і в рамках Своєї святої природи. Бог суверенно послав Даніїла у важке місце, щоб він поширював там Його Ім'я серед народів. Як зазначає Фергюсон:

«Він (Даніїл) знав, що якщо він на чужині, то це через руку Господню. Він знав, що в житті дітей Божих немає нічого випадкового чи непередбачуваного. Він міг би сказати свого часу те, що пізніше Павло проголосить як один з

найбільших принципів свого життя: "Бажаю ж я, браття, щоб відали ви, що те, що сталося мені, вийшло більше на успіх Євангелії..."» (Фил. 1:12).

II. БОГ ДОПОМАГАЄ У ВИПРОБУВАННЯХ (1:8-16)

В цій частині розділу знаходимо друге використання слова **נָטַן** (*натан*), призначення якого – показати, що Бог виходить назустріч тим, хто безкомпромісно вірний Йому.

В 8 тексті розповідається про *рішучість* Даниїла бути вірним своєму Богові: «**І поклав Даниїл собі на серце, що він не оскверниться їжею царя та питвом, що той сам його пив...**» (1:8а). Єврейське слово **נָטַן** (*сум*), перекладене як «поклав», використовується в книзі Даниїла 5 разів. Двічі воно було вжите в попередньому тексті, однак в нашому перекладі перекладене інакше: «**А начальник євнухів дав їм інші імена, і дав Даниїлові ім'я Валтасар, а Ананії Шадрах, а Мисаїлові Мешах, а Азарії Авед-Него**». В івриті сказано «поклав інше ім'я». Слово «поклав» підкреслює внутрішнє бажання і вольове рішення Даниїла не піти на компроміс з сумлінням і з

Божим Законом. Таким чином, незважаючи на те, що начальник євнухів *поклав* Даниїлові і його друзям інші імена, Даниїл *поклав* собі на серце залишатися тим же самим. Змінилися обставини, але не змінилися життєві принципи і переконання Даниїла.

Чому ця їжа могла осквернити Даниїла? Для цього могло бути декілька причин.

По-перше, тому що для приготування цієї їжі могли використовувати м'ясо нечистих тварин або хліб з храмових жертвоприношень. А Закон Мойсея про їжу забороняв вживати таке.

По-друге, можливо, ця їжа і пиття посвячувалися богам Вавилону. Тобто під час приготування могли звершуватися молитви поганським богам. Те ж саме стосується і відмови від вина. Хоча Закон Мойсея не забороняв вживання вина, однак, ймовірно, воно теж було частиною принесеного в жертву богам, а отже, нечистим.

Проти перших двох точок зору висуваються такі контраргументи.

(1) Їжу, яку він попросив як замітники – овочі та вода, ймовірно,

також були запропоновані язичницьким богам.

(2) Пізніше під час свого рабства Даниїл їв м'ясо і пив вино (10:2-3).

По-третьє, Даниїл відкинув царське меню, тому що їжа та напої подавалися з храмового посуду, який Навуходоносор забрав до Вавилону.

По-четверте, Даниїл хотів дати зрозуміти цареві, що його відданість була в кінцевому рахунку тільки Яхве.

Дана точка зору пояснюється наступним чином. Даниїл зберігав свою відданість Яхве, а їсти і пити царську їжу та вино означало б залежність від царя.

Царський стіл був унікальним, і насолоджуватися царською їжею та вином було особливим привілеєм, що тісно пов'язувало Даниїла з правителем Вавилону. Тобто проблема полягала не в самій їжі чи вині, а в тому, що вони належали царю.

Коли їжа і вино згадуються вперше, то підкреслюється, що це **«їжа, яку їв цар, і вино, яке він пив»** (1:5).

Коли Даниїл хотів уникнути осквернення, то саме **«їжею царя та питвом, що той сам його пив»** (1:8).

Начальник євнухів нагадав Даниїлові, що **«цар»** призначив йому їжу і пиття (1:10).

Коли Даниїл запропонував десятиденне випробування, він послався на **«царську їжу»** (1:13).

Після того десятиденного випробування Даниїл та його друзі виглядали краще, ніж ті, хто їли **«царську їжу»** (1:15).

Після того, як випробування пройшло успішно, начальник давав їм ярину, і немає жодної згадки про те, що ця їжа належала царю.

Цікаво зауважити, що це єдиний випадок у першому розділі, коли їжа і вино не приписуються царю.

Будь-яке з цих пояснень має право на існування, однак достеменно в тексті не позначена причина відмови Даниїла від царського меню, тому тут не варто бути догматичним.

Отож, Даниїл був непохитним в своєму рішенні не осквернитися їжею царя. Очевидно, він розумів, що за непокору царю він може викликати на себе його гнів, що призведе до суворого покарання. Але вірність небесному Царю була для нього важливіше. Уоррен Уїрсбі влучно

сказав: **«Віра... це підкорятися, незважаючи на наслідки».**

Даніїл не лише приймає рішення, але й докладає зусиль, щоб зберегти вірність Яхве: **«і просив від начальника євнухів, щоб не осквернитися»** (1:8б). Полонений єврей звертається з проханням до начальника, щоб не осквернитися. Його прохання було політично небезпечним. Начальник міг би донести на Даніїла царю за те, що він бунтує проти царських наказів. Сам начальник потрапляє в делікатне становище, тому що він несе відповідальність за тих, хто перебуває під його керівництвом, а непоправа цареві могла загрожувати йому смертю.

На фоні вірності Даніїла в 9-му тексті показана вірність Бога, Який встає на допомогу Своєму вірному слугі. Якби не втручання Яхве, то начальник ні за що не погодився б допомагати Даніїлові. Але Бог подає поміч у випробуваннях тим, хто безкомпромісно вірний Йому: **«І дав Бог Даніїлові ласку та милість перед начальником євнухів»** (1:9).

«Ласка» є перекладом єврейського слова **חֶסֶד** (*хесед*). Слово «хесед» є широким за своїм

значенням. Воно включає в себе як значення доброти, милості і великодушності, так і значення вірності і відданості.

Інше слово «милість» (**רַחֲמִים** "рахамім") має значення нутрощі. Перен. «милосердя, співчуття, жалість».

Отже, Бог скеровує серце начальника таким чином, що Даніїл в його очах знаходить прихильність. Ми бачимо, що Бог суверенно контролює всім, навіть окремо взятими людьми. Він дає благодать і допомогу тим, хто робить все можливе, щоб уникнути гріха і цим самим прославити Господа.

В наступних текстах показано, як Даніїл йде на серйозний *ризик*, аби тільки зберегти вірність Богові. Коли Він сказав начальнику євнухів про своє рішення, то перша його реакція – страх (1:10). Начальник боїться, що обличчя юнаків стануть «худішими». Слово, перекладене як «худішим», зустрічається тут і в Бутті 40:6, де це, здається, стосується пригніченого виразу обличчя. Воно пов'язане з арабським коренем, що означає «бути слабким». Див. HALOT 277 sv **חָלַל**. Боязкість начальника можна зрозуміти. Він ризикував своєю головою, тобто життям. Але страх

начальника не зупинив Даниїла, навпаки, він проявляє наполегливість, яка не бачить перешкод.

Даниїл пропонує піти на ризиковий експеримент: **«І сказав Даниїл до старшого, якого начальник евнухів призначив над Даниїлом, Ананією, Мисаїлом та Азарією: Випробуй но своїх рабів десять день, і нехай дають нам із ярини, і ми будемо їсти, та воду і будемо пити. І нехай з'являться перед тобою наші обличчя та обличчя тих юнаків, що їдять царську їжу, і згідно з тим, що побачиш, зроби зо своїми рабами. І той послушався їх у цьому, і випробовував їх десять день»** (1:11-14). Єврейське слово זְרָאִים (*zeroim*), перекладене в нас як «ярина», етимологічно пов'язане з словом «сіяти». Однокорінне слово має значення **«посів, рослини, які виростають з насіння»**.¹ Таким чином, «ярина» не обмежувала раціон лише горохом і бобами, а їжею, яка росте з землі, тобто «посіяним». Йти на подібний експеримент, це великий ризик. З людської точки зору – це безумство. Але віра інколи йде на безумні кроки.

В текстах 14-15 сказано про те, що Бог дав юнакам успіх у ризиковому експерименті: **«А по десяти днях їхній вигляд виявився кращим, і вони були здоровіші на тілі, аніж усі ті юнаки, що їли царську їжу»** (1:15). Бог так сильно благословив безкомпромісне життя і віру цих юнаків, що в результаті вони виглядали не просто так само, як ті, хто їли царську їжу, а навіть краще за них. Це ніщо інше, як чудо Боже. Господь благословив цих трьох молодих людей не тому, що вони їли ярини замість м'яса, а тому, що вони слідували Його волі. Не було жодної біологічної причини, чому вегетаріанська дієта повинна зробити їх кращими та здоровішими. Це Божа рука. Важливий духовний урок з цього такий: **вірність Богові завжди винагороджується**. Результати тесту спонукали їх керівника продовжувати годувати їх їжею, вирощеною в землі (1:16).

Отож, друга істина про владарювання Бога над випробуваннями, полягає в тому, що Він допомагає у випробуваннях тим, хто готовий платити будь-яку ціну за вірність Йому.

III. БОГ ВИНАГОРОДЖУЄ ЗА ВІРНІСТЬ У ВИПРОБУВАННЯХ (1:17- 21)

В 17 тексті втретє використовується слово «дав» (євр. *натан*), яким позначається Боже благословення для юнаків. Бог дав їм вміння у навчанні: «**А ці четверо юнаків, дав їм Бог пізнання та розуміння в кожній книжці та мудрості, а Даниїл розумівся на всякому видінні та снах**» (1:17). Бог дав Даниїлу та трьом його друзям здатність опанувати предмети, які вони вивчали, і мудрість у цих справах. Дехто, звичайно ж, вважає, що їхня дієта безпосередньо вплинула на їхні знання. Трапп каже: «**Ця струнка дієта трохи допомогла їм у навчанні; бо навантажені животи роблять розум свинцевим**». Однак, як випливає з тексту, їх вміння пояснюються не особливою дієтою, а особливим втручанням Господа «дав їм Бог». Так, звичайно, дари Бога не відокремлені від природних можливостей. Юнакам все одно доводилося старанно займатися і працювати, але Бог дарував їм здатність до цього.

Що Бог дарував юнакам?

Пізнання – «пізнання чи ерудиція, володіння певним обсягом інформації».

Розуміння – «проникливість, здатність проникати у суть».

Мудрість – «досвідченість у роботі чи мудрість в управлінні, кмітливість, компетентність у різних галузях знань».

Розуміння видінь та снів – «здібність точного їх розуміння».

Видіння – «це зображення, видимий образ, через який Бог відкриває інформацію».

Сни – «це сприйняття зорових та слухових образів, що виникають у свідомості сплячої людини. Людина під час сну зазвичай не розуміє, що спить, і сприймає сновидіння як об'єктивну реальність».

Також Бог дав юнакам успіх на царському екзамені: «**А на кінець тих днів, коли цар сказав привести їх, то начальник євнухів привів їх перед обличчя Навуходоносорова. І цар розмовляв з ними, і зо всіх них жоден не був знайдений таким, як Даниїл, Ананія, Мисаїл та Азарія. І**

вони ставали перед царським обличчям. А всяку справу мудрости та розуму, що шукав від них цар, то він знайшов їх удесятеро мудрішими від усіх чарівників та заклиначів, що були в усьому його царстві» (1:18-20). Даниїл і його друзі були приведені до царя і, ймовірно, усно ним проекзаменовані, і знайдені кращими. Вони були найкращими у своїй групі, ніхто не міг навіть зрівнятися з ними. Фраза **«ставали перед царським обличчям»**, яка зустрічалася також в тексті 5, означає, що їм були дані найвищі посади в уряді та у служінні царському двору.

Хто такі чарівники і заклиначі?

Чарівники – так назвали єгипетських тлумачів снів чи знавців священної халдейської писемності. Це був клас фахівців з інтерпретації снів та знамень, які працювали у Вавилоні.

Заклиначі – так називали месопотамських заклиначів, які захищали від небезпек за допомогою передбачень.

Отож, Бог суверенно керує над випробуваннями. Він призначив випробування Даниїла, допомагав йому у випробуваннях і благословив його за вірність у випробуваннях. Одним з цінних благословень

доктрини про Боже всевладдя є утіха в скорботі. Читаючи перший розділ, адресати книги Даниїла, які знаходилися у важких обставинах, могли знайти для себе підбадьорення, що, незважаючи на зовнішні обставини, Бог контролює ситуацію. Це велика утіха знати, що випробування в житті віруючих не є випадковим збігом обставин, а призначені Богом для певної мети. Про практичну цінність доктрини про всевладдя Бога Артур Пінк сказав:

«Ця доктрина – надійний якір для душі під час життєвих бур. Доктрина всевладдя – призначений Богом засіб для зміцнення наших душ. Вона дозволяє людині бути вдячною у дні процвітання та терплячою у дні страждання. Вона дає втіху в сьогоденні і почуття впевненості, яке поширюється навіть у невідоме майбутнє. Все це – і набагато більше – міститься у доктрині Божого всевладдя».

Закінчується перший розділ історичною довідкою: **«І був Даниїл там аж до першого року царя Кіра»**. Початковий і заключний вірші цього розділу утворюють інклюдію, оскільки називають ім'я царя та рік його правління. Даниїл звершував службу і після початку правління Кіра (10:1),

але метою його слів в 1:21 є те, щоб підкреслити, що його служіння охоплювало весь період Вавилонської імперії, і він був ще живий, коли на сцену вийшов Кір. Таким чином, цей вірш показує довгострокову перспективу життя Даниїла у

Вавилоні. Бог зберіг його протягом майже 70-ти років, бо через нього Він запланував відкрити події майбутнього.

Бібліографія

- Мак Артур, Джон. *Учебная Библия с комментариями Джона Мак Артура*, СЕО, 2004.
- Пентекост, Дж. Дуайт. Книга пророка Даниила. *Толкование ветхозаветных книг от книги Исаии по книгу Малахии*. Ред. Платон Харчлаа. Ашфорд, Коннект.: Славянское миссионерское издательство, 1996.
- Уирсби, Уорен. *Комментарий на Ветхий Завет. Том 2: Ездра-Малахия*. Перевод с английского... О. А. Рыбакова. Санкт-Петербург: «Библия для всех», 2011.
- Уолтон, Х. Джон, Метьюз, Х. Виктор, Чавалес, У. Марк. *Библейский культурно-исторический комментарий в двух частях. Часть 1: Ветхий Завет*. Ред. Т. Г. Батухтина, перевод с англ. Т. Г. Батухтина и А. П. Платуновой. Санкт-Петербург: Издательство «Мирт», 2003.
- Brown, Francis. Rolles, Samuel. Driver and Charles Augustus Briggs. *Enhanced Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*, Strong's, TWOT, and GK References Copyright 2000 by Logos Research Systems, Inc., electronic ed. Oak Harbor, WA: Logos Research Systems, 2000.
- Beeke, Joel R and Smalley, *Reformed Systematic Theology*, Volume 1: Revelation and God. Published by Crossway, 1300 Crescent Street, Wheaton, Illinois 60187, 2019.
- Baldwin, Joyce G. *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, 5 vols. Ed. by Willem F. VanGemeren. Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1998.
- Chase, Mitchell L. *ESV Expository Commentary, Volume 7: Daniel–Malachi*. Copyright © 2018 by Crossway, Published by Crossway 1300 Crescent Street Wheaton, Illinois 60187, 2018.

- Ferguson, Sinclair B. and Ogilvie, Lloyd J, vol. 21. The Preacher's Commentary Series, Volume 21 : *Daniel, Formerly The Communicator's Commentary*, The Preacher's Commentary series. Nashville, Tennessee: Thomas Nelson Inc, 1988.
- Gesenius, Wilhelm and Samuel Prideaux Tregelles. *Gesenius' Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament Scriptures*, Translation of the Author's Lexicon Manuale Hebraicum Et Chaldaicum in Veteris Testamenti Libros, a Latin Version of the Work First Published in 1810-1812 Under Title: Hebräisch-Deutsches Handwörterbuch Des Alten Testaments.; Includes Index. Bellingham, WA: Logos Research Systems, Inc, 2003.
- Holladay, Lee, William. Ludwig Köhler and Ludwig Köhler. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden: Brill, 1971.
- Packer, J.I. Tenney , Merrill and White, William. *Nelson's Illustrated Manners and Customs of the Bible*. Nashville: Thomas Nelson, 1997.
- Longman III, Tremper. *The NIV Application Commentary: Daniel*. Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1999.
- Miller, Stephen R., vol. 18. *Daniel, Includes Indexes*, The New American Commentary. Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2001.

ЕКСПОЗИЦІЯ КН. ПРИПОВІСТІ СОЛОМОНА. ВСТУП

*Автор: Олександр Стиренко, MDiv
пастор церкви ЄХБ «Відродження» м. Гнівань
Декан та викладач ВБС*

Життя праведника не легке. Як і у всіх людей є свої переживання, труднощі та випробування. Як ми справляємося з життєвими проблемами? Як поводитися зі складними людьми чи незручними ситуаціями? Що ми говоримо і як ми діємо? Як ми виражаємо свої емоції? У Біблії є слово, яке описує людину, яка добре орієнтується в житті, це слово – «мудрий». Мудра людина живе сміливо, незважаючи на неминучі труднощі.

Але де ми знаходимо мудрість? Почнемо відповідати на це питання, звернувшись до книги Приповістей Соломона.

Книга Приповістей Соломона

Вступ

Авторство та дата написання

Автор та дата нерозривні. Книга написана головним чином (або зібрана) Соломоном, про це три рази вказано в самій книзі:

Пр.1:1 *«Приповісті Соломона, сина Давидового, царя Ізраїлевого...»;*

Пр.10:1 *«Приповісті Соломона»;*

Пр.25:1 *«І оце Соломонові приповісті, що зібрали люди Єзекії, Юдиного царя.»*, хоча частини цієї книги, написані іншими невідомими авторами. По суті книга приповістей Соломона, це збірка збірок.

Бог дав царю Соломону велику мудрість за його проханням (1 Цар. 3:5-15), яку приходили послухати від усіх народів (1 Цар.5:14, Мтв. 12:42). Він був автором трьох тисяч приповістей та п'яти тисяч пісень (1 Цар.5:12), частина з яких не увійшли в збірку книги Приповістей. Дух Святий

вибрав тільки ті приповіді, які необхідно знати та виконувати Божому народові у всі часи.

Вираз *«Приповіді Соломона»* (1:1) більше виражає заголовок книги ніж авторство. Цар Соломон правив з 971 по 931 рр. до Р.Х., є автором повчальної частини (1-9 рр.) та приповісток (10:1-22:16). Але вірогідно він зібрав *«висловлювання мудреців»* в 22:17-24:34, час яких практично невідомий. Зібрання приповістей в розділах 25-29 були записані особисто Соломоном (25:1), але переписані та зібрані людьми царя Езекиї трохи пізніше (715-686 рр. до Р.Х.). Розділ 30 передає слова Агура, а 31-розділ слова Лемуїла (вірогідніше всього це був сам Соломон).

Адресат

Для кого ж тоді були написані Приповіді?

Найкращою відправною точкою для відповіді є часто повторювана фраза *«сину мій»*. Ця фраза зустрічається п'ятнадцять разів у Приповідях 1-9 (ще чотири рази зустрічається у множині як формальне звертання без суфікса першої особи однини, пор. Прип. 4:1; 5:7; 7:24; 8:32). Ця ж тема продовжується в решті книги, оскільки ця фраза

зустрічається ще вісім разів. Ці останні посилення можна знайти в першій збірці афоризмів Соломона (Прип. 19:27), першій збірці висловлювань «мудрих» (23:15, 19, 26; 24:13, 21), другій збірці Соломона, складеній людьми Єзекиї (27:11), а також в настановах матері Лемуїла (31:2).

Малоймовірно, що єдина фраза, так широко розповсюджена в різних розділах книги, була лише роботою пізніших редакторів, які намагалися створити видимість літературної єдності. Швидше за все, це свідчить про органічну єдність книги, зібраної навколо цієї цільової аудиторії.

Кого саме мається на увазі під «моїм сином»? Багато хто припускає, що це метафоричне позначення стосунків між учителем і учнем. В інших стародавніх близькосхідних мудрих творах є деякі свідчення того, що такі формальні освітні відносини могли позначатися таким чином.

Тут, однак, маються на увазі природні, родинні стосунки між батьком і сином. На користь такого розуміння свідчить той факт, що мати стоїть поруч з батьком, даючи настанови (Прип. 1:8; 6:20). Приклад настанови матері в розповіді Лемуїла

переконливо свідчить про сімейне середовище (Прип. 31:1; пор. ст. 26).

Крім того, існують єгипетські приклади повчань мудрості, які часто наводяться як такі, що описують стосунки між учителем/мудрецем і учнем/ученицею, не витримують критики. Можливо, в багатьох випадках у них ішлося про підготовку в питаннях офіційної судової справи, яку слід успадковувати від батька, але вони, як правило, виходили від конкретного батька і зверталися до його сина на ім'я.

Це також має місце в стародавніх акадських та асирійських писаннях, коли вони використовують вираз «мій син». У Старому Завіті на батька покладається відповідальність за навчання дітей (наприклад, Втор. 6:6, 7; 11:19). Тому, здається, немає вагомих підстав обмежувати фразу «сину мій» формальними освітніми стосунками між мудрецем і учнем. Скоріше, його слід розуміти в найбільш природному сенсі: як посилення на стосунки сина з батьком.

З огляду на це, використання Приповістей в ізраїльському народі, ймовірно, з часом розширилося, включивши в себе стосунки між учителем/мудрецем та його

учнем/ученицею. Так само і сьогодні застосування Приповістей відповідно розширюється, і вчення книги стосується багатьох інших стосунків.

Тема книги

За звичай вірш 1:7 в багатьох коментарях відмічається, як тема всієї книги *«Початок премудрості Страх Господній»*. Таке визначення має право на життя, проте ця фраза скоріше проголошується, як кредо або девіз всієї книги.

Біблійна мудрість починається з правильних відношень з Господом. Головну ж тему цієї книги можна описати одним словом «мудрість», як зауважує Уїрсбі. В книзі слово «мудрий» та «мудрість» зустрічається, що найменше 125 раз. Тому тема цієї книги може мати таке визначення: «Життєва мудрість ґрунтується на страху Господньому». Книга Приповістей навчає, що шанування та поклоніння Богу, це основа для провадження мудрого життя.

Літературна форма

Книга Приповістей багата різноманітністю літературних стилів. Що в свою чергу ілюструє широкий спектр значення єврейського слова *מִשְׁלָּל* (*машаль*) яке має походження від

кореня зі значенням «бути схожим» чи «порівняння з». Проте слово חָזַק в більшості випадків має значення «висловлювання, приповідка, прислів'я, мудре висловлювання, насмішлива пісня (в Мих.2:4)».

В категорії літератури мудрості розрізняють деякі піджанри, які мають свої особливості. Розуміння цих особливостей допоможе зробити правильний підхід до тлумачення книги Приповістей. Існують різні піджанри мудрості, які зустрічаються в Біблії, але в даній роботі розглянуті основні, які зустрічаються в книзі Приповістей Соломона. Можна виокремити форми мудрості: приповіді, приказки, повчання, діалоги.

Приповіді (притчі) – сама відома та основна форма мудрості, та визначається як короткі висловлювання загальноприйнятої істини. Важливо зрозуміти, що приповіді за своєю природою є узагальнені висловлювання і ціль їхня не встановити систему Божих правил, а дати пораду. Тому не потрібно вкладати в приповіді, якесь особливе значення, якщо його там нема.

Приказки, у порівнянні з приповідкою, менш детально розкривають зміст і не містять

завершеної ідеї. Часто має локальне значення, пов'язане з конкретними обставинами в житті людини. (Пр. 11:24) *«Дехто щедро дає, та ще додається йому, а дехто ховає над міру, та тільки бідніє.»* Приказка робить опис ситуації, але не дає пояснення. Це як спостереження, хоча може підкреслювати результат. Наприклад Пр.14:31 *«Хто тисне нужденного, той ображає свого Творця, а хто милостивий до вбогого, той поважає Його.»*

Повчання або вмовляння, ще одна форма мудрості. Це більш мотиваційні речення, які вказують читачеві, чому необхідно звернути увагу на повеління. Повчання направлене на те, щоб викликати відповідний відгук та покору. (Пр. 9:9) *«Дай мудрому й він помудріє іще, навчи праведного і прибільшить він мудрости!»*

Ще одна жанрова форма мудрості – **діалог**. Можна описати, як уявна промова, в якій риторично викладаються думки опонента, а потім спростовуються. Цей прийом можна знайти в книзі Притч Соломона, наприклад, Пр. 1:11-14, 22-23.

Структура книги

Книга Приповістей ділиться на п'ять частин. На початку кожної частини є відповідні вказівники:

Перша частина Пр.1:1 – 9:18
«Приповісті Соломона, сина Давидового, царя Ізраїлового...»;

Друга частина займає найбільшу кількість розділів всієї книги Пр. 10:1 – 22:16, і складає низку коротких висловлювань різної тематики.

Третя частина починається із заклику прислухатись до мудрих слів Пр.22:17 – 24:34 *«Нахили своє вухо, і послухай слів мудрих...»;*

Четверта частина, це збірка висловлювань Соломона, як зібрана *«людьми Єзекії»*. Пр. 25:1 – 29:27 *«І оце Соломонові приповісті, що зібрали люди Єзекії, Юдиного царя.»;*

П'ята частина книги містить приповіді Агура та Лемуїла Пр. 30:1 – 31:31, інформація про цих авторів майже відсутня.

Враховуючи все вище написане і те, що книга приповістей має таке природне ділення на частини, можна скласти наступний структурний план:

I. Повчання Соломона – дискурси, – 1-9 рр.

II. Збірка приповістей Соломона, - 10-24 рр.

III. Збірка приповістей Соломона, складені людьми Єзекії, - 25-29 рр.

IV. Слова Агура, - 30 р.

V. Слова Лемуїла – 31 р.

Кожен розділ містить свою власну структуру. Якщо розглядати розгорнуте повчання Соломона з 1 по 9 розділи та розділи 30 і 31 то все достатньо очевидно, є параграфи об'єднані окремою темою і запитань не виникає. Однак розділи з 10 по 29 здається не мають структури чи єдиної теми.

Але починаючи з XX століття нові дослідження виявили певну структуру на перший погляд окремих висловлювань цілого розділу. В 1947-1948 рр. Патрик Скехан розгледів в 10 – 22 рр. – композиційні ознаки. Протягом наступних років різні богослови та коментатори вбачали різні закономірності:

- групи віршів пов'язані тематично;
- наявність чи відсутність антитетичного паралелізму;

- інші бачили ознаки ціленаправленої структурної організації висловлювань.

Проблема визначення структури в Приповістях 10-29рр. полягає в тому, що сучасний читач звик до прийнятих стандартів, ділення на частини. В древній літературі даного жанру в основі структури лежить не стільки тематична єдність, скільки впорядковане розташування слів, які повторюються, фраз або речень єврейського тексту. Крім того, що є проблема в розумінні традицій східної поезії. Єврейський текст має однакові або однокорінні слова, які перекладаються по різному на інші мови і перестають співпадати. Таким чином від нас приховується наявність будь-якої структури оригінального тексту.

Персоніфікація мудрості та нерозумності

Важливу роль у сюжеті Книги притч грає протистояння двох жінок, які носять імена Мудрість і Нерозумність відповідно. Жінка, яка називається Премудрістю або просто Мудрістю, зустрічається о 1:20-33; 8:1-36 і 9:1-6. В більшості промов у цих розділах, батько говорить із сином, але

в парі ми чуємо інший голос, який звертається до читачів – голос «жінки». Читаючи книгу Приповістей можна побачити, що ця жінка знаходиться в центрі послання книги Приповістей.

У 1-му розділі Премудрість показана у вигляді жінки, яка за своєю роллю нагадує царського глашатая. Вона голосно закликає людей на найвидніших і багатолюдних місцях: площах, перехрестях доріг тощо (1:20-21). Вона викриває (1:23), попереджає про наслідки непослуху (1:26-28) та сповіщає Божий суд (1:29-32). Тим же, хто готовий її послухатись, вона обіцяє охорону та безпеку (1:33).

У 8-му розділі образ Мудрості доповнюється новими штрихами. Вона уподобалась проповідниці чи пророчиці, яка не тільки стоїть на людних місцях - вершинах пагорбів, перехрестях стежок та біля міських воріт, але й, як здається, ходить будинками від дверей до дверей (8:3).

Таким чином, Мудрість стукає до кожної людини. Ніхто не прихований від її голосу. Вона закликає людей, щоб вони визнали себе невігласами і захотіли навчатися у неї розуму (8:4-5), тому що пізнання Божої істини цінніше найбільшого скарбу (8:6-21). Вона сповіщає істину

про Бога-Творця, який мудрістю Своєю створив увесь Всесвіт (8:22-31).

Наприкінці 8-го розділу Мудрість приймає образ матері, яка звертається до людей як до своїх дітей: *«Тепер же, послушайте, діти, мене...»* (8:32). Потім - образ вчителя: *«Блаженна людина, яка мене слухає, щоб пильнувати при дверях моїх день-у-день, щоб одвірки мої берегти!»* (8:34). В даному випадку, швидше за все, йдеться про учня, що вартує ворота, щоб не пропустити моменту, коли вчитель вийде на вулицю для настанови. Таким чином, Мудрість пропонує людям ставати її учнями. *«Навчання послушайте й мудримися станьте,...»* (8:33).

У 9-му розділі Мудрість постає у вигляді гостинної господині, яка влаштувала у своєму домі бенкет і кличе всіх бажаючих насолодитися її рясним святковим частуванням (9:1-6). Прийняти її запрошення означає погодитися стати гостем у її будинку. Їсти її їжу означає слухати її вчення. Цікаво, що для того, щоб стати гостем Мудрості, потрібно в першу чергу визнати себе нерозумним і таким, що потребує настанови *«Хто бідний на розум, хай прийде сюди»* (9:4). Хто послухається її, той знайде життя:

«Покиньте глупоту і будете жити...» (9:6).

Проте там, де звучить щедре запрошення Мудрості, лунає й голос другої жінки. Її звать Нерозумність (Безглуздість) (9:13), і вона теж голосно волає на найвищих місцях міста там же, де і перша жінка. Нерозумність явно конкурує з Мудрістю, ведучи боротьбу за увагу людей. Цікаво, що вона копіює мову Мудрості, звертаючись до людей з такими ж словами: *«Хто бідний на розум, хай прийде сюди»* (9:16). Тобто вона мімікрує (прикидається, пристосовується) під Мудрість, набуває вигляду Мудрості. Однак результат слідування за нею різуче відрізняється: *«... у глибинах шеолу запрошені нею!...»* (9:18).

В історії тлумачення висловлювалися різні припущення про ідентичність цих образів. Так, Мудрість ототожнювали з Яхве, Христом, Божим пророком чи мудрістю самого Соломона. Однак за всіх цих варіантів більш проблематичною стає ідентифікація Нерозумності як її суперниці: чи можемо ми прирівняти жінку Нерозумність до Сатани, Антихриста, лжепророка або мирського Соломона? Можливо, але це викликає сумніви.

Найбільш логічно вважати, що ці дві жінки в Книзі Приповістей є літературним прийомом персоніфікації абстрактних понять. Мудрість - це якість, властива природі Бога. Дух Господній називається Духом «*премудрості і розуму*» (Іс. 11:2). Премудрість Господа Саваота велика (Іс. 28:29), «*У Нього мудрість і сила*» (Дан. 2:20).

Той факт, що в Приповідях 8:23-25 говориться про народження або створення мудрості, не суперечить цій інтерпретації:

по-перше, там сказано не стільки про появу мудрості в певний момент часу, скільки про її походження передусім створення землі, тобто про її передіснування, до створення світу, до появи гір чи морів вона вже була, її народження – «*відвіку (вічності) була я встановлена*» (8:23);

по-друге, потрібно брати до уваги поетичний характер цього тексту. У поетичній промові нерідко використовуються образи, які не потрібно сприймати занадто буквально у всіх деталях.

Якщо жінка Мудрість це уособлення Божої якості, то що тоді жінка Нерозумність? Можна припустити, що Нерозумність - це

протилежність божественної мудрості у тому сенсі, як і зло є протилежністю добра. Зло не має самостійного буття, воно є лише зменшення або відсутність добра. Так і Нерозумність це не щось, що має самостійне життя, що можна було б побачити чи торкнутися; це зменшення чи відсутність мудрості. **Таким чином, дотримуватися порад Нерозумності означає нехтувати мудрістю Божою.**

Зв'язок із Новим Заповітом

Новий Завіт представляє Ісуса Христа як уособлення Божої мудрості. З дитинства Він зростав, «*набираючись мудрості*» (Лук. 2:40). У дванадцятирічному віці Він вражав Своєю мудрістю юдейських учителів закону, так що «*всі, хто слухав Його, дивувалися розуму і відповідям Його*» (Лук. 4:47). Коли ж Він у зрілому віці почав навчати в синагогах, люди здивовано вигукували: «*Звідки в Нього це? Що за премудрість дана Йому?*» (Марк. 6:2).

Христос повністю давав Собі звіт у тому, що має божественну мудрість. Якимось, відповівши на звинувачення на Свою адресу, Він зауважив: «*І виправдалася мудрість своїми ділами*» (Матв. 11:19). Тим

самим він ототожнив Самого Себе з премудрістю. В іншій ситуації Він говорив про Себе, що Він *«більший за Соломона»* (Лк. 11:31), очевидно порівнюючи Себе саме з мудрістю автора Книги приповістей. Справді, мудрість є якістю Бога, а Ісус - це Бог, що прийшов у тілі, тобто саме втілення мудрості!

Новозавітні послання неодноразово називають Христа Божою мудрістю: *«Від Нього і ви у Христі Ісусі, Який став для нас премудрістю від Бога...»* (1 Кор. 1:30). *«... Для самих покликаних, юдеїв та геленів, Христа, Божу силу і Божу премудрість...»* (1 Кор. 1:24). У Ньому *«...всі скарби премудрости й пізнання заховані»* (Кол. 2:3).

Отже, Ісус Христос у Новому Завіті показаний як втілена премудрість Бога. Книга притч надає біблійно-богословське тло для цієї новозавітної істини, коли персоніфікує Божу мудрість і показує її характеристики.

У Новому Завіті також трапляються прямі цитати з Книги приповістей. Вони не завжди легко впізнавані для читачів стандартних видань Біблії, тому що в деяких випадках новозавітні автори цитують текст за грецькими перекладами, які умовно об'єднуються назвою «Септуагінта», які в ряді місць відрізняються від масоретського варіанта єврейського тексту Книги приповістей:

Прип. 3:11-12 – Євр.12:5-6;

Прип. 3:34 – Як. 4:6, 1Пет.5:5;

Прип. 11:31 – 1Пет 4:18;

Прип. 25:21-22 – Рим.12:20;

Прип. 26:11 – 2Пет. 2:22.

(продовження в наступному номері журналу)

Бібліографія

- _____. *Толкование Ветхозаветных Книг От Книги Исаии По Книгу Малахии*. Edited by Платон Харчлаа. Translated by Ирина Черевата. CEO, 1996.
- _____. *Толкование Ветхозаветных Книг От Первой Книги Царств По Книгу Песни Песней*. Edited by Платон Харчлаа. Translated by Ирина Черевата. CEO, 1993.
- Barry, John D., David Bomar, Derek R. Brown, Rachel Klippenstein, Douglas Mangum, Carrie Sinclair Wolcott, Lazarus Wentz, Elliot Ritzema, and Wendy Widder. *The Lexham Bible Dictionary*. Bellingham, WA: Lexham Press, 2016.
- Brown, Francis, Samuel Rolles Driver, and Charles Augustus Briggs. *Enhanced Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press, 1977.
- Firth, David G, and Wilson Lindsay. *Exploring Old Testament Wisdom: Literature and Themes*. Apollos, 2016.
- Garrett, Duane A. *Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*. Electronic ed. Logos Library System; The New American Commentary. Vol. 14. Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2001.
- George, Lawson. *Exposition of the Book of Proverbs*. Vol. 1. Edinburgh; Glasgow; London: David Brown; W. Oliphant; F. Pillans; M. Ogle; Ogle, Duncan, and Co.; J. Nisbet, 1821.
- Gesenius, Wilhelm. *Gesenius' Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament Scriptures*. Bellingham, WA: Logos Bible Software, 2003.
- Holladay, William Lee and Ludwig Köhler. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden: Brill, 2000.
- Kidner, Derek. *Proverbs: An Introduction and Commentary*. Tyndale Old Testament Commentaries. Vol. 17. Nottingham, England: Inter-Varsity Press, 1964.
- Kitchen, John A. *Proverbs: A Mentor Commentary*. Mentor Commentaries. Fearn, Ross-shire, Great Britain: Mentor, 2006.
- Moses, Stuart. *A Commentary on the Book of Proverbs*. New York: M. W. Dodd, 1852.
- Murphy, Rowland E. *Word Biblical Commentary : Proverbs*. . Word Biblical Commentary. Vol. 22. Dallas: Word, Incorporated, 2002.
- Swanson, James. *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains : Hebrew (Old Testament)*. 1997. Oak Harbor: Logos Research Systems, Inc., 1997.
- Tremper, III, Longman. *How to Read Proverbs*. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2002.
- Waltke, Bruce K. *The Book of Proverbs. Chapters 1-15*. The New International Commentary on the Old Testament. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2004.

Walton, John H. *Zondervan Illustrated Bible Backgrounds Commentary (Old Testament): The Minor Prophets, Job, Psalms, Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*. Vol. 5. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2009.

Даума, Йохем. *Дорогами Ветхого Завета*. Translated by З.Михайлишин. Vol. 3. Литература Мудрости. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Мак-Артур, Джон. *Учебная Библия с Комментариями*. Минск: Славянское Евангельское Общество, 2004.

Прокопенко, А.В. *Библия Для Изучения: Книга Притчей. Аннотированный Перевод*. Vol. 20. Киев, 2021.

Уирсби, Уоррен. *Комментарий На Ветхий Завет. Ездра - Малахия*. Edited by Ю.А. Цыганков. Translated by О.А. Рыбакова. Vol. II. Санкт-Петербург: Библия для всех, 2011.

Фі, Гордон Д., and Дуглас Стюарт. *Як читати Біблію книга за книгою: екскурсія з гідом*. Богословська освіта. Херсон: Таврійський християнський інститут; Х.: Мачулін, 2022.